

Παναγιώτα Π. Λάμπρη

Σε δρόμους του Νεπάλ

2020

Παναγιώτα Π. Λάμπρη

Σε δρόμους του Νεπάλ

Διατίθεται δωρεάν

Πάτρα 2020

Τίτλος: Σε δρόμους του Νεπάλ

Δημιουργός: Παναγιώτα Π. Λάμπρη

Σελιδοποίηση: Παναγιώτα Π. Λάμπρη

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Παναγιώτα Π. Λάμπρη

Εικόνα εξωφύλλου: <https://gr.depositphotos.com/> (προσαρμογή)

ISBN: 978-618-84261-3-9

Copyright © 2020

Εκδότης: Παναγιώτα Π. Λάμπρη

Ιστοσελίδα: <http://users.sch.gr/panlampri/>

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση κειμένου του έργου, με αναφορά στην πηγή, χωρίς την άδεια της δημιουργού.

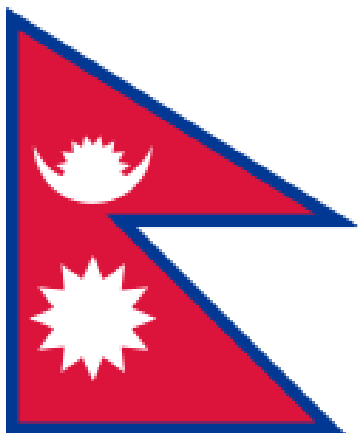
*Στους ΕΛΛΗΝΕΣ
που ταξιδεύουν στους αιώνες
με το ίδιο ανθεκτικό σκαρί,
την αρχέγονη ΕΛΛΑΔΑ!*

Εικ. 1. Η θέση του Νεπάλ στον κόσμο.

Περιεχόμενα

1. Ο σεισμός.	σ. 9
2. Αθήνα - Κατμαντού.	σ. 13
3. Κατμαντού.	σ. 19
4. Κατμαντού - Ποκάρα - Κατμαντού.	σ. 59
5. Κατμαντού - Πατάν - Μπακταπούρ - Κατμαντού.	σ. 83
6. Πίνακας εικόνων.	σ. 111
7. Ευχαριστίες - Η δημιουργός.	σ. 114

Εικ. 2. Η σημαία του Νεπάλ.

Εικ. 3. Το εθνόσημο του Νεπάλ.

Ο σεισμός

Εικ. 4. Ο πύργος Dharahara στην Κατμαντού ερειπωμένος.

Το ημερολόγιο έγραφε Σάββατο 25 Απριλίου 2015, όταν τα μέσα ενημέρωσης μετέδιδαν την είδηση πως καταστροφικός σεισμός, μεγέθους 7.8 της κλίμακας Richter, συγκλόνισε το Νεπάλ τη στιγμή, κατά την οποία τα τοπικά

ρολόγια έδειχναν 11:56. Στο άκουσμα της είδησης πάγωσα! Δεν χρειαζόταν να πληροφορηθώ λεπτομέρειες, οι οποίες αφορούσαν στην απώλεια ανθρώπων και στην καταστροφή υποδομών. Ήμουν βέβαιη πως αυτή η όμορφη φτωχή χώρα, που απλώνεται σε γραφικές υπώρειες και όμορφες κοιλάδες των κραταιών Ιμαλαΐων, θα πλήρωνε βαρύ τίμημα. Από τη μια ήταν το μέγεθος του σεισμού κι από την άλλη τα υλικά δόμησης των χρηστικών κτηρίων, καθώς και η παλαιότητα των γοητευτικών μνημείων της πολιτιστικής της κληρονομιάς, που έχρηζαν συντήρησης, η οποία ακόμα κι αν είχε πραγματοποιηθεί, ίσως να μην ήταν ικανή να τα σώσει από τη δύναμη του Εγκέλαδου. Αυτός ο Γίγαντας, άλλωστε, αφότου ηττήθηκε από τη θεά Αθηνά και κατέληξε κάτω από την «*πυρίπνοον*» Αίτνα, κάθε φορά που στενάζει για τη μοίρα του κι αναδύεται, προσπαθώντας να βγει στο φως, δημιουργεί μικρές ή μεγάλες αναταράξεις, δηλαδή διαφορετικής έντασης σεισμούς, οι οποίοι κατά περίπτωση σείουν λίγο ή ταρακουνούν σφοδρότατα τη γη, σκορπίζοντας τον θάνατο και προκαλώντας άπειρες υλικές καταστροφές.

Ετούτη τη φορά συνέβη το δεύτερο! Χιλιάδες νεκροί και τραγικές φθορές στις υποδομές και στα τεκμήρια του πολιτιστικού στίγματος της χώρας. Όταν, μάλιστα, λίγες ώρες μετά, καθώς και τις επόμενες μέρες, άρχισαν να προβάλλονται μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και του διαδικτύου σκηνές από τη στιγμή του σεισμού και από τη συντελεσθείσα καταστροφή, η καρδιά μου ράγισε! Δεν διέπραξα, βέβαια, την ύβρη να στραφώ εναντίον της φύσης και των φαινομένων, τα οποία αυτή δημιουργεί ερήμην μας, αλλά πικράθηκα βαθιά για τον λαό αυτής της μακρινής χώρας, που πλέον δεν είχε να αντιπαλέψει με τις,

ούτως ή άλλως, δύσκολες συνθήκες της καθημερινής βιωτής του, αλλά και με τα νέα δεδομένα, που διαμόρφωσε ο σεισμός, ο οποίος του πρόσθεσε πένθος, τόσο για την απώλεια προσφιλών προσώπων όσο και για ό,τι υλικό σάρωσε στο πέραςμά του, μέρος των οποίων είναι αναντικατάστατο και αποτύπωνε περιόδους της ιστορικής διαδρομής του.

Εικ. 5. Άνδρας κλαίει στα ερείπια.

Κι ενώ με δάκρυα στα μάτια έβλεπα στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή εικόνες απεγνωσμένων ανθρώπων και ερείπια, το είναι μου, γητεμένο από την εμπειρία του ταξιδιού, το οποίο είχαμε πραγματοποιήσει με τον σύντροφό μου, πριν μερικά χρόνια εκεί, βρήκε αφορμή ν’

αναζητήσει παρηγοριά σε ό,τι τότε άκουσε, είδε, οσφράνθηκε, γεύτηκε, έμαθε,... κι άρχισε να θυμάται. Και η θύμηση έφερε τη συγγραφή κι η συγγραφή, όπως τόσες άλλες, μια μορφή παραμυθίας!

Εικ. 6. Οδύνη και θρήνος.

Αθήνα - Κατμαντού

Γύρω στις οκτώμισι με εννιά το πρωί προσγειωθήκαμε στην Κατμαντού. Είχε προηγηθεί πολύωρο ταξίδι από την Αθήνα, με ενδιαμέσο σταθμό το αεροδρόμιο της Ντόχα. Ως εκεί, όλα ήταν γνώριμα για μας, σχεδόν ίδια, από το ταξίδι, το οποίο είχαμε κάνει στην Κίνα. Με μία διαφορά. Τότε ταξιδεύαμε μόνοι μας, ο σύντροφός μου κι εγώ, ενώ τώρα ήμασταν μέλη μιας εικοσαμελούς ομάδας, η οποία είχε επικεφαλής της ξεναγό. Μάλιστα, από τη στιγμή κατά την οποία συναντηθήκαμε στο αεροδρόμιο της Αθήνας άρχισε η γνωριμία και μιας μορφής επικοινωνία, η οποία θα εξελισσόταν στη διάρκεια του κοινού ταξιδιού μας. Πάντως, από την αρχή διαπιστώσαμε πως οι συνταξιδιώτες μας, κατά πλειονότητα γυναίκες, ήταν χαμογελαστοί και η συμπεριφορά τους υποδήλωνε ανθρώπους με κοσμοπολίτικο αέρα.

Η πτήση από την Ντόχα στην Κατμαντού ήταν ήρεμη και διήρκεσε περίπου δέκα ώρες. Το μόνο, το οποίο μας βάραινε, ήταν η κούραση. Παρόλα αυτά, ο θεός Ύπνος με περιέπαιζε και δεν έλεγε να σφραγίσει για λίγο τα βλέφαρά μου και να με πάρει στις αγκάλες του. Οι περισσότεροι, βέβαια, επιβάτες κοιμόντουσαν τον ύπνο του δικαίου και

επικρατούσε σχεδόν απόλυτη σιγή, η οποία διακοπτόταν από κάποια ήπια ή πιο έντονα ροχαλητά. Φυσικά, κι εγώ, γερμένη στον ώμο του κοιμώμενου συντρόφου μου, σιωπούσα, ενώ ο νους μου κάλπαζε σαν ανυπότακτο άτι σ' ό,τι πίσω μου είχα αφήσει και σ' ό,τι, δύσκολο αυτό, η καινούργια μέρα θα έφερνε.

Την ώρα που χάραζε, ο ανατολικός ορίζοντας μάγευε με τα χρώματά του, ενώ ο ηλεκτρονικός χάρτης του αεροσκάφους έδειχνε πως πλησιάζουμε στον προορισμό μας. Εκείνη τη στιγμή, η σκέψη μου, που όλη τη νύχτα δεν είχε βρει αναπαμό, ανέσυρε το τραγούδι «*Μακριά στο Κατμαντού*», το οποίο, λες, ήθελε να προλειάνει την άφιξη σ' αυτόν τον όντως μακρινό ταξιδιωτικό προορισμό και ήταν αποτέλεσμα μιας υπέροχης συνεργασίας ανάμεσα στον στιχουργό Νίκο Γκάτσο, τον συνθέτη Γιώργο Χατζηνάσιο και την ερμηνεύτρια Νάνα Μούσχουρη. Δεν το τραγούδησα, αλλά θυμήθηκα τα λόγια του: «*Φεύγει κάποιο τρένο σ' έρημο σταθμό / φεύγει δίχως φρένο δίχως αριθμό / πάει στην Ασία, στην Αθανασία / κάθε μέρα και παντού, μακριά στο Κατμαντού. / Πέτα, μαύρη πεταλούδα / στα βουνά του Βούδα / να του πεις την προσευχή σου. / Πέτα, στην κορφή του κόσμου / για να γίνει εντός μου / φως η ταραχή. [...]*».

Χαμένη στα νοήματα του τραγουδιού, κάποια στιγμή αντιλήφθηκα τον σύντροφό μου ν' αναδεύεται. Είχε ξυπνήσει και ρωτούσε χαμηλόφωνα τι ώρα είναι! Πριν του απαντήσω, άρχισα να του ψιθυρίζω: «*Φεύγει κάποιο τρένο σ' έρημο σταθμό / φεύγει δίχως φρένο δίχως αριθμό / [...]*».

– Το θυμάσαι το τραγούδι, τον ρώτησα.

– Μα, φυσικά, είναι δυνατόν να μην το θυμάμαι; Είναι τόσο ωραίο, άλλωστε!

– Ε! μια και με ρώτησες για την ώρα, κοίταξε λίγο τον ηλεκτρονικό χάρτη! Σε λίγο φτάνουμε στην Κατμαντού! Δες κι έξω στον μακρινό ορίζοντα! Τα βλέπεις τα Ιμαλάια;

Εικ. 7. Ιμαλάια

– Ναι, τα Ιμαλάια! Η «στέγη του κόσμου»! Ελπίζω να μπορέσουμε να δούμε κάποιες από τις κορφές τους!

– Είθε! Αν συμβεί, θα είναι μια από τις ιδιαίτερες εμπειρίες του ταξιδιού μας! Αλλά ας απολαύσουμε το πρωινό μας, για να πάρουμε δυνάμεις! Τις χρειαζόμαστε! Με την προσγείωσή μας αρχίζει η περιπέτεια αυτού καθαυτού του ταξιδιού!

– Έχεις δίκιο! ας ανοίξουμε, λοιπόν, τα τραπεζάκια!

– Μμμ! μοσχομυρίζουν τα φαγιά κι ο καφές! Καλή μας όρεξη!

– Αμήν! αν και δεν μας λείπει!

Λίγο μετά την ολοκλήρωση του πρωινού μας, το αεροπλάνο άρχισε να χάνει ύψος και να ετοιμάζεται για την προσγείωση. Το βλέμμα, αχόρταγο, προσπαθούσε να δρέψει τις πρώτες, κάπως κοντινές, εικόνες, που μας έδιναν μια μικρή ιδέα για τη χώρα, όπου επρόκειτο να διαμείνουμε για λίγες μέρες και να ξεναγηθούμε. Εν προκειμένω, για το ορεινό Νεπάλ, το οποίο συνορεύει δυτικά και νότια με την Ινδία, ανατολικά με το ινδικό προτεκτοράτο Σικκίμ και στα βόρεια με το Θιβέτ, που η Κίνα πλέον ορίζει, στην αγκαλιά των Ιμαλαΐων υπάρχει και την ιστορία του ζει. Τα Ιμαλάια, την υψηλότερη οροσειρά του κόσμου, η οποία εκτείνεται σε επτά χώρες, το Νεπάλ, το Μπουτάν, την Ινδία, τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, το Πακιστάν, τη Μιανμάρ και το Αφγανιστάν. Δύσκολο να συλλάβεις το μέγεθός τους, αλλά και μόνο οι αριθμοί, οι οποίοι αναφέρονται στην έκταση, την οποία καταλαμβάνουν, στο ύψος των μονίμως χιονοσκεπών και δυσπρόσιτων κορυφών τους, στα μεγάλα ζείδωρα ποτάμια, τα οποία τροφοδοτούν με νερό, όπως ο Γιανγκτσέ, ο Ινδός, ο Βραχμαπούτρας, ο Γάγγης, αρκούν σε μεγάλο βαθμό, για να πεις πως μπορεί να μην τα κατάφερες ν' αποκτήσεις πλήρη εικόνα τους, αλλά πως έχεις τουλάχιστον κάποιες χρήσιμες γνώσεις γι' αυτά.

– Αλήθεια, είπα στον σύντροφό μου, ξέρεις τι σημαίνει το όνομα των Ιμαλαΐων;

– Α! εδώ με πιάνεις αδιάβαστο! Αυτή τη φορά έχασα στη δοκιμασία γνώσεων! Για πες μου, είμαι βέβαιος πως, πριν το ταξίδι, το έψαξες κι αυτό!

– Δεν το κρύβω! Άλλωστε, ξέρεις πως έχω πάθος με την ετυμολογία! Ε, λοιπόν, η λέξη Ιμαλάια προέκυψε από τη σανσκριτική φράση *himālaya*, που ερμηνεύεται ως «η

κατοικία του χιονιού» και προήλθε από την ένωση των λέξεων *hima* και *ālaya*, οι οποίες σημαίνουν χιόνι και κατοικία αντίστοιχα! Βλέπουμε, δηλαδή, πως ένα μόνιμο χαρακτηριστικό της οροσειράς, η παρουσία του χιονιού, ήταν η αφορμή να ονοματιστεί κιόλας. Δεν είναι πολύ ωραίο, σχεδόν τρυφερό αυτό;

Εικ. 8. Ιμαλία.

– Φυσικά, είναι πολύ ωραίο, συγκινητικό, θα έλεγα, για τον τρόπο που οι άνθρωποι επιλέγουν να δίνουν ονόματα σε ό,τι τους περιβάλλει!

– Στο Νεπάλ βρίσκονται κάποιες από τις πιο ψηλές κορφές των Ιμαλαΐων, οι οποίες υψώνονται αγέρωχες, κομίζοντας αρχέγονες ιστορίες. Να σου πω τα ονόματά τους;

– Και δεν τα λες;

– Μία, λοιπόν, απ’ αυτές, που το όνομά της είναι σκέτος γλωσσοδέτης, τη λένε Κανγκτσενγιούνγκα κι έχει υ-

ψόμετρο οκτώ χιλιάδες σαράντα τέσσερα μέτρα! Μια άλλη λέγεται Νταουλαγκίρι και το υψόμετρό της αγγίζει τα οκτώ χιλιάδες σαράντα τρία μέτρα! Δεν θα το πιστέψεις! Και των δύο αυτών κορυφών το όνομα, όπως και των Ιμαλαΐων, σχετίζεται με το χιόνι! Της πρώτης σημαίνει «οι πέντε θησαυροί του χιονιού» και της δεύτερης «λευκό βουνό».

– Ενδιαφέρουσες οι πληροφορίες, αλλά για κοίτα, προσγειωνόμαστε! Το Νεπάλ, το ορεινό, όπως λέγεται, βασίλειο, μας περιμένει!

Εικ. 9. Ιμαλμία

Κατμαντού

Το Τριμπχουβάν, αυτό είναι το όνομα του διεθνούς αεροδρομίου της Κατμαντού, αν και δέχεται πτήσεις από πολλά αεροδρόμια του κόσμου, μόλις αποβιβαστήκαμε και διαβήκαμε τη θύρα της αίθουσας των επιβατών, με τη λιτή του εμφάνιση έδωσε, στο βαθμό που μπορούσε, το μέτρο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Χωρίς έγνοια για την έκδοση της αναγκαίας βίζας, αφού την είχε αναλάβει ο ξεναγός μας, καθίσαμε και, παρατηρώντας τον πέριξ χώρο και τον κόσμο που κινείτο σ' αυτόν, κυρίως τουρίστες, αναμέναμε το σύνθημα για την αναχώρησή μας.

Δεν καθυστερήσαμε και σε λίγο κατευθυνθήκαμε στο τουριστικό λεωφορείο, το οποίο δεν θύμιζε αντίστοιχα στην πατρίδα μας, και όχι μόνο. Στην είσοδό του μας περίμενε ο τοπικός ξεναγός μας, ο οποίος είχε περασμένες στους βραχίονές του αρμαθιές με μαργαρίτες, κίτρινες κατά κανόνα, που διανθίζονταν εδώ κι εκεί με κάποιες λευκές, γαλάζιες, μοβ ή ροζ και μας χαιρέτησε έναν μετά τον άλλον με τον τρόπο του τόπου. Ένωσε δηλαδή τις παλάμες του, τις σήκωσε μπροστά του, λυγίζοντας κάπως προς εμάς το κορμί του και μας είπε «Namaste», που στα αυτιά μας έφτασε σαν το δικό μας «να 'μαστε», και μας πέρασε

γύρω στον λαιμό σαν περιδέραιο από μια αρμαθιά με μαργαρίτες.

Όταν επέστρεψα από το ταξίδι, γύρεψα να μάθω τι στ' αλήθεια σήμαινε αυτή η λέξη, την οποία με τόση προσήνεια μας απηύθυνε ο συμπαθητικός ξεναγός μας εκείνη τη στιγμή, αλλά, όπως διαπιστώσαμε, κάθε μέρα που μας παραλάμβανε για ξεναγήσεις, και όχι μόνο. Πληροφορήθηκα, λοιπόν, πως σημαίνει «υποκλίνομαι σε σένα»! Φυσικά, σε σχετικές ιστοσελίδες βρήκα κι άλλες έννοιές του, οι οποίες άπτονται του βαθύτερου είναι μας, όπως «το φως μέσα μου βλέπει και χαιρετά το δικό σου φως» ή «αυτό μέσα μου, που δεν μπορεί να περιγραφεί με λόγια, χαιρετά τη δική σου μοναδικότητα, τη δική σου πληρότητα, τη δική σου ομορφιά, το φως της ψυχής σου» και άλλα. Πάντως, όποιες κι αν είναι οι σημασίες του «Namaste», ο ξεναγός μας, όταν μας το έλεγε, έδειχνε χαρούμενος, που μας καλωσόριζε στη χώρα του και έπειθε πως ήταν διατεθειμένος να μας τη γνωρίσει, όσο αυτό ήταν δυνατό, μέσα σε λίγες μέρες και, φεύγοντας, να πάρουμε μαζί μας όμορφες αναμνήσεις.

Η διαδρομή από το αεροδρόμιο στο ξενοδοχείο μας χάρισε πλήθος ξεχωριστών εικόνων και μας έδωσε μια πρώτη αίσθηση της πρωτεύουσας του Νεπάλ, η οποία, όπως διαπιστώσαμε, μόλις διαβήκαμε τον μεγάλο περίβολο του ξενοδοχείου, βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με ό,τι μέσα απ' αυτόν συνέβαινε. Τούτο, όπως παρατηρήσαμε στη συνέχεια του ταξιδιού μας, ήταν κοινός τόπος σε κάθε διαμονή μας, αφού οι ξενοδοχειακές μονάδες, ακόμα και τα ονόματά τους, μιλούσαν με πολλούς τρόπους πως ανήκουν σε διεθνή επενδυτικά κεφάλαια και, πιθανόν, σε κάποια ντόπια.

Το ξενοδοχείο, με εξωτερικούς τοίχους σε κεραμιδί χρώμα και σκεπές σε γκρίζο, ονομαζόταν Soaltee Crown Plaza και επιβαλλόταν στον ιδιαίτερα φροντισμένο περιβάλλοντα χώρο, τον οποίο, όπως και τους κυρίως χώρους του, θα περιεργαζόμασταν άλλη στιγμή, διότι εκείνη δεν θα μέναμε εκεί για πολύ, αφού, μετά την απόθεση των αποσκευών, θα κινούσαμε, για ν' ανακαλύψουμε την πόλη και τη ζωή που παλλόταν σ' αυτή. Μέχρι την αναχώρησή μας καθίσαμε στο ευρύχωρο σκεπαστό προστώο του ξενοδοχείου, όπου υπήρχαν αναπαυτικές πολυθρόνες, σύνθεση ξύλου και δέρματος, καθώς και τραπεζάκια. Αξιοσημείωτο είναι πως οι συνταξιδιώτες μας, όπως κι εμείς, τιμούσαν δεόντως τα άνθινα, ευμεγέθη περιδέραια του ξεναγού μας, ώσπου ένας μετά τον άλλον άρχισαν να τα αποχωρίζονται!

Μετά τη σύντομη ανάπαυλα, μας οδήγησαν με το λεωφορείο κοντά στο κέντρο, απ' όπου πεζοί, με επικεφαλής τον ξεναγό μας, ξεχυθήκαμε σε δρόμους, σε πλατείες, σε μνημεία,..., της Κατμαντού! Όσα έπεφταν στην αντίληψή μας ήταν πρωτόγνωρα – μόνο σε ντοκιμαντέρ είχαμε δει ανάλογα – και είναι δύσκολο να τα καταγράψει με επάρκεια η πένα μου. Αλλά και ποια πένα μπορεί να το κάνει; Πινελιές της ζωής αποτυπώνονται κάθε φορά, άλλοτε πιο πλήρεις κι άλλοτε πιο λειψές, ενώ συχνά αυτή, στην πολυπλοκότητά της, γλιστράει ανάμεσα στις γραμμές των γραφιάδων! Παρόλα αυτά, εκείνοι επιμένουν, επιμένουν, όπως κι εγώ, που τούτη την ταξιδιωτική περιπέτεια θέλησα ν' αφηγηθώ!

Στα πρώτα βήματά μας, λοιπόν, στον δρόμο, η αίσθησή μας ήταν της παντελούς αφροντισιάς του οδοστρώματος, κάτι συνηθισμένο σε πάρα πολλά σημεία της πόλης, όπως αποδείχθηκε στη συνέχεια, και που εν τέλει δεν του δίνεις

περισσότερη σημασία απ' αυτή που έχει για τις μετακινήσεις σου, τη στιγμή, μάλιστα, που πλήθος ετερόκλητων και εύγλωττων εικόνων σου συνεπαίρνουν το μυαλό και τις αισθήσεις! Όπως, για παράδειγμα, αυτή που μόλις μας τράβηξε την προσοχή! Σε άκρη του δρόμου, όπου βαδίζαμε, υπήρχε συντροφιά τριών ανδρών. Ο ένας, προχωρημένης ηλικίας και καθισμένος κατάχαμα, κρατούσε το χέρι του άλλου, ο οποίος καθόταν πάνω σ' ένα χαμηλό λιθάρι, και διάβαζε στην παλάμη τη μοίρα του! Δίπλα του είχε στήσει έναν λευκού χρώματος μικρό πίνακα, όπου, έχοντας σχηματίσει στο κέντρο μια ανοιχτή παλάμη χεριού, απαριθμούσε, σύμφωνα με τις χαραγμένες σ' αυτή γραμμές, το είδος των προβλέψεων! Μόνο ο τρίτος, πιο νέος, που καθόταν στις κνήμες του, έδειξε ν' αντιλαμβάνεται την παρουσία των ξένων που διάβαιναν δίπλα τους. Μπορεί κι οι άλλοι δύο να μας είχαν αντιληφθεί, αλλά ήταν τόσο απορροφημένοι από την οιωνοσκοπία, που δεν έστρεψαν το κεφάλι τους να δουν ποιοι είναι αυτοί, οι οποίοι περνούσαν δίπλα τους θορυβωδώς και βγάζοντας διάφορα επιφωνήματα!

Καθόλου παράξενη, βέβαια, η στάση τους, αφού οι απανταχού οιωνοσκόποι χρειάζονται συγκέντρωση και συνομιλία με τον εαυτό τους, όχι μόνο για να επικοινωνούν με τις δυνάμεις, που τις μαντείες κομίζουν, αλλά και για να πείθουν όσους καταφεύγουν σ' αυτούς για την πρόγνωση του μέλλοντός τους! Και η αλήθεια είναι πως στη διάρκεια του ταξιδιού μας, συναντήσαμε αρκετούς, που ήταν πρόθυμοι, πάντα με αμοιβή, να μας πουν τα μελλούμενα! Το γεγονός, μάλιστα, ότι, πέραν όλων των άλλων, και ξενοδοχεία, ειδικά στην Ινδία, διέθεταν τον οιωνοσκόπο τους, ο οποίος δεχόταν τον κόσμο σε ορισμένο χώρο, δεν δείχνει

μόνο την αντίληψη των κατοίκων για όλα αυτά, αλλά και την ανταπόκριση που έχουν στην ψυχή πολλών από κείνους, οι οποίοι φθάνουν ταξιδιώτες στον τόπο τους! Φυσικά, μόνο ένας Θεός ξέρει τι σκέπτονται, όταν τους βλέπουν με έντονη την αγωνία στο πρόσωπό τους να επιθυμούν για την ειμαρμένη τους να μάθουν! Και είναι στ' αλήθεια λυπηρό να βλέπεις επιστήμονες, υπηρέτες υποτίθεται του ορθού λόγου, να καταφεύγουν σ' αυτούς τους επαγγελματίες μάντεις! Πόσο μάλλον, που προφανέστατα έχουν μπει σ' αυτό το παιχνίδι της συναλλαγής πολλοί ξεναγοί, οι οποίοι χωρίς ενδοιασμούς προτείνουν συγκεκριμένους, πολύ ικανούς στις προβλέψεις τους, όπως βεβαιώνουν! Κι όλα αυτά συντηρούνται, όχι μόνο γιατί υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι τα πιστεύουν, αλλά και επειδή αποφέρουν κέρδος!

Εικ. 10. Χειρομαντεία.

Κι εκεί στο μακρινό Νεπάλ, ο νους μου έφερε στο προσκήνιο τον Τζιριτόκωστα, τον πρωταγωνιστή της υπέροχης νουβέλας του Ανδρέα Καρκαβίτσα, ο οποίος με εκπληκτική περιγραφική δεινότητα μας μαθαίνει πολλά για το γένος των περιπλανώμενων μάντεων, που δεν ορρωδούν προ ουδενός, προκειμένου να φέρουν εις πέρας κάθε είδους αγυρτεία, για την αποδοχή της οποίας υπάρχουν πάντα οι εύσχημοι καλοθελητές!

Εικ. 11. Γυναίκες στην αγορά.

Η πεζοπορία συνεχιζόταν, ενώ κάθε δρόμος, μικρός ή μεγαλύτερος, μας επιφύλασσε εικόνες από τη ζωή των κατοίκων, κάποιες από τις οποίες φυλακίζαμε μέσα μας ή με τον φωτογραφικό φακό μας. Γυναίκες, νέες ή πιο ώριμες, ντυμένες με πολύχρωμα φορέματα, έχοντας κρεμασμένα στον λαιμό τους περιδέραια από ημιπολύτιμους λίθους διαφόρων χρωμάτων και στα χέρια τους βραχιόλια από όμοια υλικά, πουλούσαν τιςπραμάτειες τους, όπως σταφύλια, ρόδια,..., τις οποίες είχαν τοποθετημένες μέσα σε μεγάλα πλεκτά χειροποίητα καλάθια, που από το εσωτερικό τους κρεμόντουσαν υφάσματα, τοποθετημένα εκεί, για να μην πληγώνονται τα φρούτα τους. Άλλες ψήνανε αραποσίτια και ψιλοκουβεντιάζανε, άλλες πωλούσαν ομπρέλες, θήκες κλειδιών, σημαίες του Νεπάλ σε μικρογραφία, χάρτες, ταξιδιωτικούς οδηγούς και άλλα μικροαντικείμενα, τα οποία απευθύνονταν κυρίως σε ταξιδιώτες.

Ιδιαίτερο μέρος του σκηνικού ήταν οι άνδρες αχθοφόροι, οι οποίοι, λιπόσαρκοι όντες, σήκωναν υπέρογκα φορτία, αγνώστου βάρους! Άλλοι, πάνω σε αυτοσχέδια, στηριγμένα σε τροχούς, φορεία, που ωθούσαν οι ίδιοι, κουβαλούσαν τεραστίου όγκου εμπορεύματα, ενώ άλλοι μετέφεραν τεράστια καλάθια πλήρη με μπανάνες ή άλλα φρούτα προς πώληση! Από μια λαϊκή αγορά δε, που περάσαμε, μας κέρδισε η πολύχρωμη αταξία της, καθώς κι ο αγώνας των ανθρώπων, οι οποίοι τη διακονούσαν, για επιβίωση! Βέβαια, το εμπορικό πνεύμα του λαού του Νεπάλ το διακρίνεις όχι μόνο στους μεμονωμένους πωλητές, αλλά και στο πλήθος των μονώροφων και μικρού μεγέθους καταστημάτων, τα οποία πωλούν κάθε είδουςπραμάτειες! Τόσα πολλά και μικρά είναι που για πολλούς λόγους ήγειραν τον θαυμασμό μας!

Εικ. 12. Καλαθάκια με νεοσσούς προς πώληση.

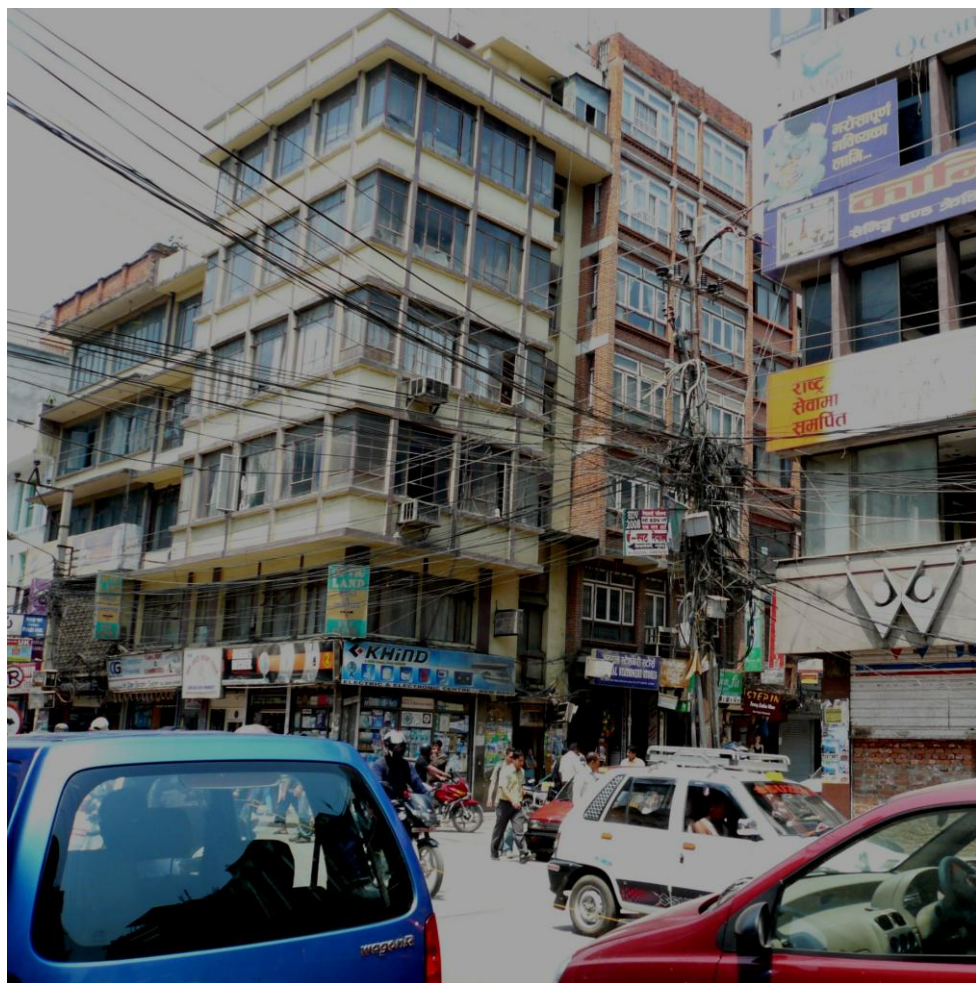
Όταν μπήκαμε σε πιο μεγάλους, ασφαλτοστρωμένους, αλλά πάλι όχι σε καλή κατάσταση δρόμους, γινόταν χαμός! Κορναρίσματα! Πολλά κορναρίσματα! Και άνθρωποι, αυτοκίνητα, μηχανάκια, ποδήλατα τρίτροχα πηγαυοέρχονταν χωρίς να τηρούν και πολύ κανόνες οδικής κυκλοφορίας, αλλά και αγελάδες, ιερά ζώα των ινδουιστών!

Εικ. 13. Ρίκσο (rickshaw)

Μέσα στο πανδαιμόνιο, το βλέμμα μου παρατηρούσε τα τρίτροχα ποδήλατα που διάβαιναν, τα λεγόμενα ρίκσο (rickshaw), που στο πίσω μέρος τους έχουν ενσωματωμένη σκεπαστή καρότσα, όπου μεταφέρονται άνθρωποι και αγαθά. Αυτό καθόλου τυχαία, αφού οι εικόνες ανασκόληψαν μνήμες από το ταξίδι μας στην Κίνα, όπου πολλά τέτοια κυκλοφορούν, και μ' ένα παρόμοιο είχαμε τη χαρά να

περιηγηθούμε την ιδιαίτερη γειτονιά των χουτόνγκ του Πεκίνου! Αξέχαστη γενικά εμπειρία το ταξίδι εκείνο! Αλλά, αν κάποιος θέλει να ταξιδέψει μαζί μας σ' αυτές τις αρχέγονες γειτονιές ή σ' άλλα μέρη της Κίνας, χώρας, η οποία απασχολεί με πολλούς τρόπους την παγκόσμια κοινότητα, μπορεί να το κάνει μέσα από τις σελίδες του βιβλίου μου «Σε δρόμους της Κίνας», το οποίο κυκλοφορεί, ή, μάλλον, ταξιδεύει δωρεάν στο διαδίκτυο!

Εικ. 14. Σε δρόμο της Κατμαντού.

Και η αρχιτεκτονική των οικημάτων, χτισμένων με σύγχρονα υλικά, ήταν χωρίς ενδιαφέρον. Όσο για τους στύλους μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας ή τηλεπικοινωνιών, τι να πει κανείς! Πλήθος παράδοξα συνωστισμένων καλωδίων αιωρούνταν από τον έναν στύλο στον άλλο κι ένας Θεός ξέρει πώς κατάφερναν οι υπάλληλοι κι έβγαζαν άκρη μέσα σ' αυτά τα μπλεγμένα ενεργειακά κουβάρια! Φυσικά, τέτοιες εικόνες είδαμε πάρα πολλές και όσο πιο πολλές βλέπαμε τόσο η απορία μας μεγάλωνε για τον άθλο της μεταφοράς της ενέργειας και τη λειτουργικότητα της επικοινωνίας!

Βαδίζοντας, φτάσαμε στο ιστορικό κέντρο της Κατμαντού και συγκεκριμένα στην πλατεία Ντάρμπαρ, που σημαίνει πλατεία του Παλατιού, η οποία είναι καταχωρημένη στον κατάλογο των μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco, περιλαμβάνει κτίσματα, τα οποία οικοδομήθηκαν από τους βασιλείς της δυναστείας Μάλα από τον 12^ο έως τον 17^ο αιώνα και αποτελούσαν, σύμφωνα με την Unesco, το μοναδικό υπόδειγμα συμβίωσης του ινδουισμού, του βουδισμού και του ταντρισμού.

Η επιφάνεια της πλατείας, επιστρωμένη με πλάκες, φιλοξενούσε πολλών ειδών πραμάτειες, απουσίαζε σχεδόν η βλάστηση και περιβαλλόταν από πλήθος μοναδικής ομορφιάς κτηρίων, τα οποία αντικρίζαμε με δέος, καθώς αντανakλούσαν μια πολύ δημιουργική περίοδο στην τέχνη της χώρας, αλλά αφημένα πλέον, έτσι τουλάχιστον έμοιαζαν, στην ανελέητη φθορά, που ο χρόνος φέρνει! Οι πωλητές είχαν τοποθετήσει τα προς πώληση αγαθά τους εν σειρά στο κέντρο της πλατείας, ενώ αρκετοί άλλοι καθόντουσαν στις προσόψεις κάποιων οικοδομημάτων. Τα προϊόντα που διέθεταν αφορούσαν σε διάφορων ειδών αγγεία, σε αγάλ-

ματα του Βούδα ή άλλων θεοτήτων, σε φιλοτεχνημένα ομοιώματα ελεφάντων, σε κοσμήματα,...

Εικ. 15. Η πλατεία Durbar της Κατμαντού.

Η αρχιτεκτονική των παλαιών κτηρίων ήταν υπέροχη, τόσο εδώ, όσο και όπου αλλού τη συναντήσαμε στο Νεπάλ. Από τη μια, πιο φωτεινά, όσα είχαν λευκό επίχρυσμα κι από την άλλη, τα περισσότερα θαρρώ, εκείνα, που ως ασοβάτιστα διατηρούσαν το κοκκινωπό χρώμα του κεραμικού δομικού τους υλικού. Και οι δύο αυτές αρχιτεκτονικές εκφάνσεις συνομιλούσαν, θα μπορούσαμε να πούμε, αφού οι θύρες, τα παράθυρα με τα καφασωτά και τα προστώα ήταν ξύλινα – τα τελευταία στηρίζονταν στον τοίχο με επίσης ξύλινα δοκάρια –, ενώ όλων οι εξαιρετες σκαλιστές διακοσμήσεις μάγευαν το βλέμμα! Τα θέματα που κυριαρχούσαν είχαν ως πηγή έμπνευσης τη γεωμετρία, τη

φύση, τον έρωτα και τους θεούς, των οποίων πολλά αγάλματα ήταν ενσωματωμένα υπό μορφή κιόνων. Πάντως, αν κάποιος ήθελε να περιγράψει γραπτώς τον διακοσμητικό πλούτο αυτών των οικοδομημάτων, που μάγευε με τις λεπτομέρειές του τον νου και την ψυχή, θα 'πρεπε ν' αφιερώσει πολύ χρόνο, για να πει πως έχει πιθανότητες να το κάνει με κάποια επάρκεια, κάτι, βέβαια, το οποίο κάνει εύγλωττα στην εποχή μας ο φωτογραφικός φακός και άλλα επιτεύγματα της τεχνολογίας.

Εικ. 16. Η πλατεία Durbar από ψηλά.

Η ξενάγησή μας περιλάμβανε και επίσκεψη στην κατοικία της Ζώσας, της Επίγειας Θεάς! Ενδιαφέρουσα η ιστορία της! Η Κουμάρι Ντέβι, όπως την αποκαλούν αλλιώς, είναι ένα κοριτσάκι και η λατρεία της συνδέεται, καθόλου παράδοξο, μ' έναν από τους βασιλείς του Νεπάλ. Σύμφωνα με τον μύθο, ο τελευταίος βασιλιάς της δυνα-

στείας Μάλλα, ο Jaya Prakash Malla, έπαιζε ζάρια, και μάλιστα στα κρυφά, με τη θεά Taleju! Έχουν κι οι θεές τις αδυναμίες τους! Πώς να περάσει κι η συγκεκριμένη την ώρα της; Έπαιζε ζάρια με τον βασιλιά! Έλα, όμως, που, ενώ η θεά του είχε απαγορεύσει ν' αναφέρει σε κάποιον τη συνάντησή τους, μια μέρα η σύζυγός του τον ακολούθησε και ξεσκεπάστηκε το μυστικό! Τότε, ποιος είδε τη θεά και δεν τη φοβήθηκε! Εξοργίστηκε και ειδοποίησε τον βασιλιά πως, αν ήθελε να την ξαναδεί κι αν ήθελε να έχει εξασφαλισμένη την προστασία του βασιλείου του, έπρεπε να την αναζητήσει ανάμεσα στη φυλή Shakya ενσαρκωμένη σε κοριτσάκι! Τι να κάνει κι αυτός; Θέλοντας να κατευνάσει την οργή της, αλλά και να εξασφαλίσει, όσα ήταν αποφασισμένη εκείνη να του στερήσει, άρχισε ν' αναζητά ένα κορίτσι, το οποίο θα 'πρεπε να 'χει τις ιδιότητες της θεάς, που δεν θα 'ταν και λίγες! Κάποια στιγμή βρήκε το πολυπόθητο κοριτσάκι κι από τότε άρχισε η λατρεία της Ζώσας Θεάς, της Κουμάρι!

Μετά την εύρεση της πρώτης Κουμάρι, αναδείχθηκαν πολλές, προκειμένου να προστατεύουν τους κατοίκους από το κακό! Οι σημαντικότερες, οι πιο αξιολάτρευτες και αξιοσέβαστες, βέβαια, ήταν εκείνες, οι οποίες είχαν ως έδρα τις μεγάλες πόλεις της χώρας, την Κατμαντού, την Πατάν και την Μπακταπούρ. Επικεφαλής όμως όλων ήταν και είναι η Κουμάρι της Κατμαντού, η Βασιλική Κουμάρι, η οποία πρέπει να προέρχεται από την κάστα των Newari χρυσοχόων και αργυροχόων!

Αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό! Πρέπει να διαθέτει μια σειρά από χαρακτηριστικά, συνολικά τριάντα δύο! Πολύ σημαντική είναι η φήμη για την ευσέβεια της οικογένειάς της, καθώς και το ωροσκόπιό της, το οποίο πρέπει να 'χει

συνάφεια με κείνο του βασιλιά του Νεπάλ! Άλλα αφορούν στο σώμα! Για παράδειγμα, πρέπει να χαίρει άκρας υγείας, να διαθέτει μαύρα μαλλιά, όμορφα εκφραστικά μάτια, ηχηρή φωνή, αψεγάδιαστο δέρμα, ευαίσθητα και μαλακά χέρια και πόδια, το σώμα της να μην αποπνέει κάποια μυρουδιά, να μην έχει ματώσει για κάποιο λόγο. Άλλωστε, η έμμηνος ρύση είναι δηλωτική του χρόνου, κατά τον οποίο αποχωρεί από τη θέση της και τη διαδέχεται άλλη! Επίσης, πρέπει να διακρίνεται από ψυχική δύναμη, θάρρος και ηρεμία!

Εικ. 17. Η θεά Κουμάρι.

Οι υποψήφιες μικρές είναι πολλές! Αυτές, τις συγκεντρώνουν σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο, όπου ακούν τρομερούς ήχους, ενώ άνδρες χορεύουν, φορώντας άσχημες μάσκες μπροστά σε αηδιαστικά κεφάλια βουβαλιών! Όλα αυτά δεν θα πρέπει, βέβαια, να τρομάζουν μια Ζωντανή Θεά! Επομένως, όποιο κοριτσάκι μένει ατάραχο στη δοκιμασία που το υποβάλλουν, γίνεται η νέα Κουμάρι!

Εικ. 18. Η θεά Κουμάρι.

Φυσικά, δεν την είδαμε! Αν μέναμε για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στο Νεπάλ, θα είχαμε κι αυτή την εμπειρία! Για την ώρα περιοριστήκαμε στο ν' αντικρίσουμε το παράθυρο, στο οποίο ελάχιστες φορές εμφανίζεται, αλλά ξεχωρίζει για το υπέροχο, σκαλιστό περίγραμμά του, το οποίο, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα, είναι βαμμένο με χρυσαφί χρώμα, καθώς και στο να επισκεφτούμε την υπέροχη εσωτερική αυλή της κατοικίας της, η οποία ονομάζεται Kumari Bahal. Απ' αυτό το σπίτι βγαίνει μόνο έξι φορές τον χρόνο, πάντα τελετουργικά. Η πιο εντυπωσιακή της εμφάνιση στον κόσμο γίνεται τον Σεπτέμβριο, στη γιορτή

Indra Jatra, κατά την οποία, επί τρεις μέρες, στολισμένη σύμφωνα με τη θέση που κατέχει, διασχίζει την πόλη πάνω σ' ένα τεράστιο άρμα και, εκτός από το πλήθος, το οποίο την ακολουθεί, παρών είναι και ο βασιλιάς, ο οποίος λαμβάνει την ευλογία της!

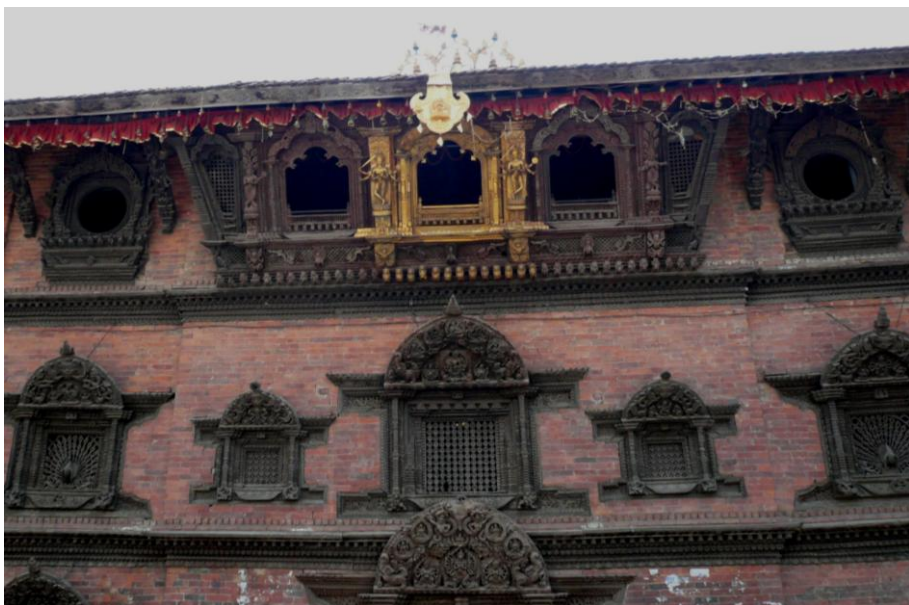

Εικ. 19. Η Κουμάρι με προσφορές γύρω της.

Όταν ολοκληρώνεται η θητεία της Ζώσας Θεάς, αυτή επιστρέφει στην κανονική ζωή, η οποία δεν προοιωνίζεται πάντοτε ευτυχής για πολλούς λόγους, αλλά και λόγω της πρόληψης πως θα φέρει ατυχία, μπορεί και θάνατο, σ' όποιον την νυμφευθεί!

Αυτά κι άλλα πολλά αφορούν στη ζωή της Επίγειας Θεάς! Όμως, για να νιώσεις τη δύναμη, το νόημα, την έκσταση ίσως, πρέπει στα νάματα της θρησκείας των ντόπιων να 'χεις γαλουχηθεί. Εμείς μόνο εγκυκλοπαιδικές γνώ-

σεις αποκτήσαμε, με τη διαφορά πως το περιβάλλον μάς βοηθούσε κάπως να αισθανθούμε λίγη από την αύρα των εκεί συμβαινόντων, αλλά και να οδηγηθούμε σ' έναν προβληματισμό θεολογικού ενδιαφέροντος. Πόσο μάλλον, που όλα αυτά αντιβαίνουν στην ορθολογική κρίση και απαιτούν, όπως άλλωστε όλες οι θρησκείες, πίστη! Μόνο πίστη!

Εικ. 20. Το χρυσαφί παράθυρο στο σπίτι της Κουμάρι.

Πέραν όλων αυτών, το σπίτι της διακρινόταν για την αρχιτεκτονική και τον υπέροχο ξυλόγλυπτο διάκοσμο! Στην εσωτερική αυλή του μας συνεπήρε ένα ιδιαίτερα κοσμημένο προστώο, το οποίο στηριζόταν σε τετράγωνους κίονες, που λίγο πιο πάνω από τη μέση τους σταματούσε η μονοτονία της χωρίς λαξεύσεις επιφάνειας και παρουσίαζε ξεχωριστά σκαλίσματα, τα οποία αναπτύσσονταν σε τετράγωνα ή κυκλικά μοτίβα. Οι εν λόγω κίονες, πέραν του

ότι στήριζαν το προστώο, ενώνονταν μεταξύ τους με ξύλινο δαντελωτό διάζωμα, όπου κυριαρχούσε φαρδιά λωρίδα, βαμμένη σε χρώμα βαθύ κόκκινο, ενώ πάνω από το σημείο, όπου κατέληγε ο κάθε κίονας, καθώς και στα μεσοδιαστήματα από κίονα σε κίονα, υπήρχαν ξυλόγλυπτα προσωπεία. Αξιοπρόσεκτη ήταν η περιμετρική λιθόγλυπτη διακόσμηση με θέματα ερωτικής φύσεως πάνω στην προεξέχουσα από τον τοίχο βάση του κτηρίου, καθώς και τα υπέροχα ξυλόγλυπτα κουφώματα με τα εξαιρετικής τέχνης υπέρθυρα, με τα καφασωτά, με τα περίκλειστα μπαλκόνια! Και στ' αλήθεια, δεν μπορείς να μην θαυμάσεις την τέχνη όλων εκείνων των δημιουργών, που με υπομονή σμιλέψαμε μορφές και σχήματα πάνω στην πέτρα και κυρίως στο ξύλο!

Ως θρησκευτικός χώρος το σπίτι της Κουμάρι, στην εσωτερική αυλή είχε και μικρά ομοιώματα βουδιστικών ναών, κάτι σαν τα δικά μας υπαίθρια προσκυνητάρια, στα οποία ήταν αποτυπωμένες παραστάσεις θεοτήτων και αποτελούσαν τόπο λατρείας, κάτι που δηλωνόταν, τόσο από τις κίτρινες μαργαρίτες, τις οποίες είχαν αποθέσει κάποιοι πιστοί, όσο και από τα χρωματιστά περιχύματα. Κάτι, το οποίο μας εξέπληξε, ήταν ένα λιθανάγλυφο αστέρι, ακριβώς ίδιο με κείνο του Δαβίδ, που περιβαλλόταν από άλλα μικρά σύμβολα, και πάνω του είχαν εναποτεθεί προσφορές πιστών. Τα δυο τρίγωνα, τα οποία φαίνεται ν' αποτελούν το εν λόγω άστρο, στην πραγματικότητα δεν είναι τρίγωνα, αλλά δύο κεφαλαία Δ πλεγμένα μεταξύ τους, που στα ελληνικά θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «δίδελτα»!

Η πλατεία Ντάρμπαρ, για όσο χρόνο εκεί περιφερόμασταν, μας αποκάλυπτε τον χαρακτήρα της αφειδώλευτα, αν κι εμείς ως ταξιδευτές, παρά την ενημέρωση του ξενα-

γού, μέναμε να πλάθουμε δικές μας σκέψεις και εικόνες για την εποχή, που όλα αυτά τα ιδιαίτερης αισθητικής κτήρια δημιουργήθηκαν, αλλά και για τη ζωή, που βλέπουμε να πάλλεται γύρω μας!

Εικ. 21. Sadhus.

Άνθρωποι ήρεμοι που χαζολογούσαν, άλλοι που συζητούσαν, προσκυνητές και sadhus - είδος ιερών προσώπων, που περίξ κινούνταν ή καθόντουσαν κάτω από προστώα ναών - βιαστικοί πολίτες, που ως διάβα τους την πλατεία είχαν, πωλητές διαφόρων προϊόντων σε κάθε γωνιά, ακόμα και στον εξωτερικό χώρο των ναών και στις βαθμιδωτές βάσεις των παγόδων, ταξιδιώτες και περιστέρια, πολλά περιστέρια, τα οποία βίγλιζαν στις στέγες ή σαν σύννεφο γεμάτο βροχή κατευθύνονταν στο έδαφος κάθε που αντιλαμβάνονταν πως κάποιος έριξε αποκλειστικά γι' αυτά σπόρους!

Εικ. 22, 23. Πρόσωπα... στην πλατεία.

Ένας από τους εκεί προορισμούς μας ήταν και τα ανάκτορα Χάνουμαν Ντόκα, παλιά έδρα της βασιλικής οικογένειας του Νεπάλ, όπου ακόμα γινόντουσαν οι στέψεις! Μέχρι πρότινος, βέβαια, διότι λίγες μέρες μετά την αναχώρησή μας, συγκεκριμένα στις 28 Μαΐου 2008, έπαψε να ισχύει το παλιό πολίτευμα και ανακηρύχθηκε η Ομοσπονδιακή Ημιπροεδρική Δημοκρατία!

Έξω, λοιπόν, από τον περίβολο των ανακτόρων, μας εντυπωσίασαν ένα ναΐδιο και το άγαλμα του θεού Χάνουμαν, το οποίο βρισκόταν αριστερά από την είσοδο των ανακτόρων. Αυτό το τελευταίο, που χρονολογείται από το 1672, βρισκόταν πάνω σε πέτρινο βάθρο κόκκινου χρώματος κι ο ίδιος ο θεός φορούσε λαμπερά κόκκινα ενδύματα, τα οποία έκρυβαν παντελώς το σώμα του. Όσο για το πρόσωπό του, δεν το είδαμε καθόλου, καθώς ήταν σκεπασμένο με ομπρέλα και κόκκινη κουρτίνα με λευκές άκρες! Ακόμα από διάφορα σημεία κρεμόντουσαν αρμαθιές με μαργαρίτες, τις οποίες του είχαν αφιερώσει πιστοί, ενώ στη βάση του βάθρου, όπου ήταν τοποθετημένο το άγαλμα του θεού, κείτονταν σωρός αφιερωμάτων.

Οπωσδήποτε, η θέα του θεού, ασυνήθιστη για τα δικά μας δεδομένα, μας κίνησε το ενδιαφέρον. Ο Χάνουμαν, λοιπόν, συνιστά σημαντική θεότητα του Ινδουιστικού πανθέου και εικονίζεται ως ανθρωπόμορφη μαϊμού, της οποίας το πρόσωπο είναι πάντα καλυμμένο, ενώ με τα «χέρια» της έχει σχίσει το στήθος της και, κρατώντας το ανοιχτό, φαίνεται ο θεός Ραμ και η θεά Σίτα, η θεϊκή δηλαδή έκφραση του αρσενικού και του θηλυκού στην καρδιά του! Η μαϊμού, άλλωστε, είναι ένα από τα ιερά ζώα, τα οποία κινούνται ελεύθερα, όπου θέλουν, και όποιος έχει ταξιδέψει στο Νεπάλ ή στην Ινδία το έχει διαπιστώσει ιδί-

οις όμμασι! Ο εν λόγω θεός απαντάται στο έπος Ραμαγιάνα και από μια απλή φιγούρα της λαογραφίας και της μυθολογίας των Ινδών η μορφή του έχει περάσει σ' άλλο επίπεδο, αφού λατρεύεται εδώ και πολλά χρόνια ως θεός και εκφράζει το αρχέτυπο της πίστης!

Εικ. 24. Ο θεός Χάνουμαν.

Όσο για το ναΐδιο, μόλις το αντίκρισα, είπα στον σύντροφό μου:

– Για δεξ! Πραγματικά με ξεπερνά αυτό που βλέπω! Σχεδόν, ίδιο με την Αγία Θεοδώρα δεν είναι;

– Ποια Αγία Θεοδώρα;

Εικ. 25. Το ναΐδιο.

– Εκείνον τον ναΐσκο που βρίσκεται στο χωριό Βάστα της Αρκαδίας, χτίστηκε τον 12^ο αιώνα και στη στέγη και στους τοίχους του φυτρώνουν δέντρα, που οι ρίζες τους δεν φαίνονται στο εσωτερικό!

– Α! ναι, κάτι θυμάμαι! Είχα δει μια σχετική εκπομπή στην τηλεόραση, όπου έλεγαν πως αυτό συνδέθηκε με τον

βίο της Αγίας, αφού σύμφωνα με τη θρησκευτική παράδοση ο αριθμός των δέντρων είναι όσα τα χρόνια της Αγίας Θεοδώρας, όταν πέθανε, και στο σημείο όπου εκτελέστηκε το αίμα της έγινε ποτάμι και τα μαλλιά της δένδρα!

– Ωραία η παράδοση, αλλά λίγο ανορθολογική, όπως άλλωστε, πολλές τέτοιου είδους παραδόσεις, αφού, πριν μερικά χρόνια, η Διεύθυνση Αναστηλώσεων Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων ζήτησε από το Εργαστήριο Γεωφυσικής του Πανεπιστημίου Πατρών να διερευνήσει για ενδεχόμενο στατικό πρόβλημα. Το αποτέλεσμα της έρευνας έδειξε πως το ριζικό σύστημα των δένδρων έχει διεισδύσει στην πέτρινη κατασκευή των τοίχων, δημιουργώντας κενά και μέσω αυτών φτάνει στο έδαφος, δημιουργώντας ένα πλέγμα, το οποίο κρατάει το κτίριο όρθιο!

– Αλλά, ας πλησιάσουμε να δούμε κι ετούτο το ναΐδιο, αισθητά μικρότερο από της Αγίας Θεοδώρας, που έχει περιπλεγμένο στο σώμα του αυτό το τεράστιο δέντρο!

– Αυτό κι αν είναι θαύμα!

Περιεργαστήκαμε με ιδιαίτερη προσοχή το θέαμα! Το στιβαρό δέντρο, παρότι το είχαν ακρωτηριάσει σε κάποια σημεία, υψωνόταν αγέρωχο, επιτελώνοντας τον θείο του προορισμό, ενώ στον ίσκιο του ξαπόσταιναν δυο γυναίκες και ένα ζευγάρι με το βρέφος τους! Όμορφες εικόνες, ξεχωριστές, τις οποίες αποχωριστήκαμε, μια κι έπρεπε να συνεχίσουμε την περιήγησή μας.

Αναγκαία στάση στην είσοδο των ανακτόρων, που η προστασία τους από τον Χάνουμαν συνεπικουρείται από κείνη δύο λευκών, πλούσια στολισμένων λεόντων, στη ράχη των οποίων ιππεύουν αντίστοιχα ο Σίβα και η σύζυγός του Παρβάτι! Φυσικά, η προστασία αυξάνεται μέσω των υπόλοιπων θεϊκών παραστάσεων και των ποικίλων απο-

τροπαϊκών συμβόλων στις θαλασσιές παραστάδες της θύρας, και όχι μόνο.

Στο αίθριο των ανακτόρων δεν μπήκαμε, απλά πληροφορηθήκαμε πως τις εισόδους των επιμέρους χώρων φρουρούσαν κάποιοι, που τους έλεγαν Γκούρκας. Αυτή τη λέξη, όπως και πολλές άλλες σ' αυτό το ταξίδι, πρώτη φορά την άκουγα. Όταν επιστρέψαμε στην Ελλάδα, αναζητήσα περαιτέρω πληροφορίες και μεταξύ άλλων έμαθα πως σύνθημά τους είναι το «*Καλύτερα να πεθάνεις, παρά να είσαι δειλός*», το οποίο θυμίζει το Σπαρτιατικό «*Ἡ τᾶν ἢ ἐπὶ τᾶς*», ενώ το παραδοσιακό τους όπλο, το οποίο τους κατέστησε αήττητους, το «κούγκρι», είναι μια κυρτή μάχαιρα μήκους σαράντα πέντε εκατοστών περίπου, που κάποιοι ερευνητές ισχυρίζονται πως μπορεί να προέρχεται από την αρχαιοελληνική κοπίδα, την οποία χρησιμοποιούσε το θεσσαλικό ιππικό του Μεγάλου Αλέξανδρου!

Όπως και να 'χει, οι Γκούρκας, που ακόμα συνιστούν μισθοφορικό σώμα του Βρετανικού στρατού και έχει λάβει μέρος σε πολλά πολεμικά μέτωπα της εποχής μας, προέρχονται από την πόλη Γκούρκα, από την οποία ξεκίνησε την επέκτασή του το βασίλειο του Νεπάλ. Αξιοσημείωτο είναι πως διατηρούν τα έθιμά τους και η Ταξιαρχία τελεί και θρησκευτικές γιορτές, όπως η «Ντασέην», στη διάρκεια της οποίας όσοι βρίσκονται στο Νεπάλ σφάζουν κατσίκες και βουβάλια ως θυσία!

Τμήμα του παλατιού αποτελεί κι ένα ξεχωριστό κτήριο, το οποίο δεν έμοιαζε με τα υπόλοιπα. Ήταν ολόλευκο και είχε επιρροές από την αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική ή, αν θέλετε, από τον ευρωπαϊκό νεοκλασικισμό! Έτσι, κίονες δωρικού και ιωνικού ρυθμού, τριγωνικά αετώματα και ανάγλυφες υδρορροές δεν περνούσαν απαρατήρητα!

Με πολλές εικόνες, σκέψεις και ανάμεικτα συναισθήματα αναχωρήσαμε από την πλατεία Ντάρμπαρ και τα μνημεία της. Εντός ολίγου, με προορισμό τον ναό Σουαγιαμπουνάθ (Swayambhunath), βρισκόμασταν σε οδούς της πόλης, από τις οποίες διαβήκαμε, ώσπου να επιβιβαστούμε στο λεωφορείο που θα μας οδηγούσε σ' αυτόν. Η απόσταση δεν ήταν μεγάλη. Αφού διανύσαμε λίγα ελικοειδή και ανηφορικά χιλιόμετρα, τα οποία μας προσέφεραν διαφορετικές οπτικές της Κατμαντού, φθάσαμε στον χώρο, όπου, εκτός από τον βουδιστικό ναό, του οποίου ο θόλος μάγευε από απόσταση το βλέμμα, υπήρχε πλήθος οικοδομημάτων και εκδηλώσεων θρησκευτικού και οικονομικού ενδιαφέροντος!

Η πεζοπορία μας ήταν ανηφορική, αλλά ευχάριστη! Η πρώτη στάση μας έγινε σε μια τεχνητή λιμνούλα ή, μάλλον, σιντριβάνι, περιφραγμένο με κάγκελα, στη μέση του οποίου υπήρχε χρυσό άγαλμα θεού με βουδιστική καλύπτρα και αγγείο προσφορών. Από το χέρι του πεταγόταν νερό σαν από ραντιστήρι. Στην εσωτερική του πλευρά, δίπλα σε κρουνοί, υπήρχε γραμμένο σε τρεις σειρές, στην τοπική γλώσσα και στην αγγλική, κάτι που αφορούσε στην παγκόσμια ειρήνη και αναδείκνυε το παγκόσμιο αίτημα των λαών για ειρηνική συμβίωση, η οποία θυσιάζεται στο βωμό των συμφερόντων των λίγων! Συγκεκριμένα, έλεγε: «*WORLD PEACE POND / (F.S.M.C.) ACTION GROUP 1998 / MAY PEACE PREVAILING*», δηλαδή «*Λιμνούλα της Παγκόσμιας Ειρήνης / (F.S.M.C.) Ομάδα Δράσης 1998 / Είθε να επικρατεί Ειρήνη*»!

Πίσω από το άγαλμα, στα κάγκελα στηρίζονταν πέντε ιστοί, στους οποίους ανέμιζαν πολύχρωμες σημαίες με φαρδιές ρίγες! Τα ίδια χρώματα είχαν και οι ευκτήριες ση-

μαιούλες, αν μπορώ να τις ονοματίσω έτσι, οι οποίες κρεμόντουσαν αρμαθιασμένες, όμορφο θέαμα, από την κορυφή των βουδιστικών ναών προς τα κάτω και περιμετρικά, όπου κι αν τους συναντήσαμε στο Νεπάλ.

Και στον βυθό του σιντριβανιού, κέρματα, πολλά ευχετικά κέρματα! Συνήθεια παγκόσμια, καθώς φαίνεται, αφού σε διαφορετικά μνημεία, πολλά θρησκευτικού ενδιαφέροντος, την έχουμε συναντήσει, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό! Το νερό, αρχή των πάντων κατά τον Θαλή τον Μιλήσιο, αγίασμα, που πηγάζει από τη γη ή απλά καθαγιασμένο με ευχές, συνιστά σημαντική παράμετρο της λατρείας πολλών δογμάτων! Μολονότι, πάντα με σκανδαλίζει η σχέση του χρήματος με τις θρησκείες, ρίξαμε κι εμείς από ένα κέρμα στο νερό, περισσότερο από συνήθεια, παρά από πίστη πως, αν κάποια ευχή κάναμε, θα πραγματοποιείτο, και προχωρήσαμε! Μαζί μου πήρα και τα βλέμματα των πιστών, τα οποία επικεντρωμένα στο νερό, άγνωστο για ποιο λόγο, στεκόντουσαν γύρω από το ιερό σιντριβάνι.

Καθώς πορευόμασταν με αργό ρυθμό προς την κορυφή του λόφου, αναμειχθήκαμε με τους ντόπιους, εκ των οποίων άλλοι πήγαιναν στον ναό για προσευχή, άλλοι είχαν στήσει εκατέρωθεν του μονοπατιού τα μικρά καταστήματά τους και κάποιοι ζητούσαν ελεημοσύνη! Μερικοί με φορητά ψυγεία - ποδήλατα πωλούσαν παγωτό χωνάκι, άλλοι γλυκίσματα, άλλοι καρύδες και καρπούζια σε φέτες, άλλοι κοσμήματα από ημιπολύτιμους λίθους, καπελάκια χειροποίητα, ομοιώματα θεών, θυμιάματα, λουλούδια για προσφορά στους θεούς και άλλα πολλά! Εγώ δεν αντιστάθηκα κι αγόρασα δυο υπέροχα περιδέραια, ένα για μένα κι ένα για να το χαρίσω!

Εικ. 26. Παγωτατζής.

Εικ. 27. Πωλητής φρούτων και κόσμος που συρρέει στη στούπα.

Μου άρεσε πολύ η ανάβαση στον λόφο! Όχι μόνο, γιατί με γοητεύουν οι ανηφόρες, κυριολεκτικά και μεταφορικά, αλλά γιατί μου δόθηκε η ευκαιρία του συγχρωτισμού και της όποιας επικοινωνίας με κατοίκους της χώρας, που μας φιλοξενούσε, καθώς συνέβαλαν με τον τρόπο τους να νιώσω λίγη από την αύρα τους, η οποία πάντα οδηγεί σε μια μορφή οικείωσης. Πόσο μάλλον, που οι περισσότεροι απ' αυτούς πήγαιναν στον ναό, για να προσευχηθούν κι εμείς ήμασταν κατά μία έννοια προσκυνητές του ξεχωριστού τόπου τους!

Φυσικά, στη διαδρομή δεν έλειπαν και οι μαϊμούδες, οι οποίες πηδούσαν από δω κι από κει ή χάζευαν αυτούς, που περπατούσαν, έτοιμες πάντα για κάποιο «δωράκι», το οποίο μπορεί, όχι σπάνια, και άκομψα να άρπαζαν μόνες τους! Ιδιαίτερα, που οι συγκεκριμένες μαϊμούδες είναι ιερές! Όχι μόνο επειδή είναι μέρος της ζωής του ναού, αλλά διότι οι πρόγονοί τους είναι καθαγιασμένοι, μια και προήλθαν, σύμφωνα με τον μύθο, από τις ψείρες που είχαν φωλιάσει στα μακριά μαλλιά ενός σοφού βουδιστή, του Manjusri, ο οποίος έφτασε εκεί μετά από όραμα που είδε! Ο ίδιος είναι υπεύθυνος, πάλι κατόπιν οράματος, και για τη δημιουργία της κοιλάδας Κατμαντού, η οποία υπήρξε σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών. Πριν, λοιπόν, αυτό συμβεί, ο τόπος καλυπτόταν από τεράστια λίμνη, όπου είχε φυτρώσει και αναπτυχθεί ένας υπερμεγέθης λωτός! Αυτός ο Manjusri έφτιαξε ένα μεγάλο φαράγγι, απ' όπου έγινε απορροή των υδάτων της λίμνης! Τότε, εκτός από άλλες γεωλογικές μεταμορφώσεις, ο λωτός μεταμορφώθηκε στον λόφο, όπου βαδίζαμε, και το λουλούδι του στη στούπα, για την οποία πορευόμασταν, ενώ ο βυθός της λίμνης εξελίχθηκε σε χώρο ζωής για τους ανθρώπους της περιοχής!

Μέσα στην αναπόφευκτη χλαλοή, είπα στον σύντροφό μου:

– Όλα όσα γύρω μας συμβαίνουν, δεν θυμίζουν πανηγύρια του τόπου μας; Προσκυνητές, μικροπωλητές, επισκέπτες, περίεργοι, οι οποίοι αναζητούν εμπειρίες μέσα στο πλήθος! Από παιδί θυμάμαι παρόμοιες εικόνες στο χωριό μου!

– Πράγματι, αποδεικνύεται κι εδώ πως οι άνθρωποι παρόμοιες ανάγκες έχουν, μόνο που τις ικανοποιούν σύμφωνα με τα έθιμα και τις συνήθειες του τόπου τους!

– Και η λατρεία συνοδεύεται από αγοραπωλησίες, φαγοπότι, χαρά!

– Έτσι, ακριβώς! Γιατί άλλες ανάγκες ικανοποιεί η λατρεία κι άλλες τα υπόλοιπα!

– Ναι, ναι! Αλλά, για άκου! Ψαλμωδίες! Και μουσική, επίσης!

Είχαμε φθάσει στον χώρο, όπου βρισκόταν ο ναός ή αλλιώς στη στούπα Σουαγιαμπουνάθ, και όχι μόνο, αφού πρόκειται για μεγάλο θρησκευτικό κέντρο. Παρότι, μάλιστα, είχα διαβάσει πως επρόκειτο για ήσυχο μέρος απ' όπου μπορούσες ν' απολαύσεις με την ησυχία σου την αρχιτεκτονική του βασικού ναού, αλλά και των πέριξ οικοδομημάτων, αλλά και ν' αγναντέψεις την πόλη και ό,τι άλλο στο οπτικό σου πεδίο κινείτο, κάθε άλλο παρά αυτό συνέβαινε τη στιγμή που φθάσαμε. Προφανώς, γιατί ετελείτο κάποια γιορτή! Έτσι, εξηγείται και η μεγάλη προσέλευση κόσμου, αλλά και όλα τα τελετουργικά, που εκεί λάμβαναν χώρα.

Από τα μακροβιότερα θρησκευτικά μνημεία του Νεπάλ η εν λόγω στούπα, ιδρύθηκε τον 5^ο αι. και διαχρονικά δέχθηκε τη φροντίδα των πιστών. Αν κι εμείς είχαμε τη χαρά

και την τιμή να θαυμάσουμε από απόσταση αναπνοής την υπέροχη αρχιτεκτονική της, αλλά και να μνηθούμε, κατά το δυνατόν, στη σπουδαιότητά της στη ζωή των βουδιστών, αλλά και των ινδουιστών, που κι αυτοί την τιμούν, στον σεισμό του 2015 υπέστη πάρα πολλές ζημιές, όπως και άλλα μνημεία της χώρας, που, επίσης, είχαμε την αγαθή τύχη να τα δούμε, πριν την καταστροφή! Μακάρι, οι Ιάπωνες, οι οποίοι προθυμοποιήθηκαν να συμβάλουν οικονομικά στην αποκατάστασή τους, αλλά και η Unesco, που τα είχε εντάξει στην παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, να πράξουν τα δέοντα, ώστε να αποκατασταθούν αυτά τα υπέροχα δείγματα της ανθρώπινης δημιουργίας!

Τη στιγμή που βρισκόμασταν εκεί καμιά τέτοια σκέψη δεν περνούσε από το μυαλό μου! Η στούπα φάνταζε φροντισμένη και μεγαλόπρεπη, ανέγγιχτη από το διάβα των καιρών! Αυτή τη στιγμή, που γράφω όμως, νιώθω, είμαι σχεδόν βέβαιη πως, μόλις οι ντόπιοι αντίκρισαν την καταστροφή, την οποία επέφερε ο σεισμός, τόσο σ' αυτή, όσο και στα υπόλοιπα μνημεία τους, δεν έμειναν απλά ενεοί, αλλά η ψυχή τους πόνεσε βαθιά για τις συσσωρευμένες απώλειες, που αφορούσαν στο ανθρώπινο δυναμικό, στις υλικές υποδομές και στην πολιτιστική κληρονομιά τους! Μόνο, που, όντας φτωχοί οι ίδιοι και η χώρα τους δύσκολα θα μπορέσουν χωρίς βοήθεια να κάνουν κάτι. Η διεθνής κοινότητα οφείλει να μην μείνει απαθής!

Ο ιερός χώρος, στον οποίο ήδη βαδίζαμε, μας συνεπήρε! Από τη μια η αρχιτεκτονική των μνημείων κι από την άλλη οι πιστοί όλων των ηλικιών. Και, φυσικά, οι μοναχοί, κάποιοι υπερήλικες και υποβασταζόμενοι, όλοι όμως φορώντας το χαρακτηριστικό βυσσινί ένδυμα, το οποίο διανθιζόταν σε κάποια σημεία με απόχρωση του πορτοκαλί.

Εικ. 28. Βουδιστές μοναχοί.

Οι στούπες έχουν ορισμένη αρχιτεκτονική και συγκεκριμένες σημειολογικές αναφορές. Η Σουαγιαμπουνάθ είναι μεγάλη, επιβλητική και εμβληματική! Φέρει λευκό θόλο, πάνω στον οποίο υπάρχει χρυσαφί τετράπλευρο κτίσμα, που στις τέσσερις πλευρές του εικονίζεται το πρόσωπο του Βούδα, του οποίου τα μάτια βλέπουν προς όλες τις κατευθύνσεις, ενώ για μύτη υπάρχει ένα ερωτηματικό! Πάνω στο τετράπλευρο ορθώνεται ως την κορυφή υπέρροχης τέχνης χρυσή κατασκευή, απ' όπου ανεμίζουν πολύ-

χρώμα ευχετικά σημαιάκια. Και στους εσωτερικούς χώρους, πλήθος ανάγλυφων παραστάσεων του Βούδα ή άλλων ιερών προσώπων, που με τη σειρά τους δεχόντουσαν τις προσευχές και τις προσφορές των θνητών! Φτωχά τα λόγια, για να περιγράψεις τόση τέχνη και τόση ομορφιά στην υπηρεσία του Θεού!

Εικ. 29. Η στούπα Σουαγιαμπουνάθ.

Και πέριξ, ναΐσκοι, μικρές στούπες που περιέχουν τέφρα μοναχών, παγόδες, υπόστεγο φιλοξενίας των πιστών, όταν θέλουν να τελέσουν ιερουργίες, μικρομάγαζα και, πίσω από τη στούπα, ένας θησαυρός! Η Διεθνής Βουδιστική Βιβλιοθήκη! Από παντού έφταναν βαριές μυρουδιές θυμιαμάτων και κεριών, υπήρχε πάρα πολύς κόσμος και πλήθος λουλουδιών μέσα σε βάζα με νερό, τα οποία αγόραζαν οι πιστοί για τις ανάγκες της λατρείας! Άλλοι κρατούσαν κάτι μέσα σε είδος χαρτοπετσέτας, υποθέτω σχετικό με τη λατρεία, και έτρωγαν. Οι εικόνες γύρω μας άλλαζαν τόσο γρήγορα, που πολλές διέφευγαν της προσοχής μας. Όποιος έχει βρεθεί σε ιερό χώρο που γιορτάζει, κατανοεί τον συνωστισμό και την ατμόσφαιρα! Γυναίκες κατάχαμα καθισμένες, έχοντας θυμιάματα, λουλούδια και ιεροτελεστικά αγγεία ανέπεμπαν δεήσεις μαζί με, αδιευκρίνιστο για μας, συγγενικά ή φιλικά πρόσωπα. Σε διάφορες γωνιές υπήρχαν κατάλληλοι χώροι για το άναμμα κεριών ή θυμιαμάτων, καθώς και για την εναπόθεση των προσφορών, όπως φρούτων, ρυζιού, ζαχαρωτών, λουλουδιών. Ενώ μια ομήγυρη καθισμένων ανδρών μας συνεπήρε με τη μουσική που έβγαине από τα μουσικά τους όργανα!

Με την αναχώρησή μας από τον ιερό χώρο, ένιωθα πως δεν είχα χορτάσει όσα γύρω μου συνέβαιναν. Όχι πως σου προκαλούν κορεσμό πρωτόγνωρες εμπειρίες και μάλιστα τέτοιες, αλλά συνειδητοποιείς γι' άλλη μια φορά πως το ταξίδι, κάθε ταξίδι, σου δίνει μια μικρή ιδέα για ό,τι κάθε φορά βλέπεις ή ακούς. Είναι αδύνατο να κατανοήσεις την ψυχή του τόπου και εν προκειμένω να βιώσεις το θρησκευτικό δέος των ανθρώπων που τον κατοικούν! Τι δύναμη λαμβάνουν από τις ιεροπραξίες τους, τι προσδοκίες αυτές τους γεννούν! Τι... Άπειρα, αναπάντητα τι!

Εικ. 30, 31, 32. Σκηνές από τη γιορτή.

Η μέρα είχε προχωρήσει αρκετά. Η περιήγηση συνεχιζόταν και, πριν την επιστροφή στο ξενοδοχείο, προβλεπόταν σύντομη σχετικά βόλτα στους δρόμους της αγοράς, η οποία πάντα συνιστά εμπειρία ζωής αξετίμητη! Κι οι εικόνες! Αχ! αυτές οι αλησμόνητες εικόνες, λένε τόσα πολλά για τον άνθρωπο, ο οποίος αντιπαλεύει με άπειρες καθημερινές αντιξοότητες, προκειμένου να εξασφαλίσει τα προς το ζην! Πόσο μάλλον, όταν πρόκειται για φτωχές χώρες, όπως το Νεπάλ! Και στ' αλήθεια, ό,τι και να γράψεις, ό,τι και να πεις, λίγο θα 'ναι.

Εικ. 33. Ψαράδικο.

Καταστήματα μικρά, το ένα δίπλα στο άλλο, με απλωμένες τιςπραμάτειες τους ως τα πεζοδρόμια κι άλλα που

έχουν ως στέγη τους τ' άστρα! Ψαράδικα στη μέση του δρόμου, κρεοπωλεία με τα κρέατα απλωμένα πάνω σε πάγκους, υποτυπώδη ζαχαροπλαστεία, προθήκες με έτοιμα προς κατανάλωση τρόφιμα, ραφτάδικα, που οι ράφτες τους είχαν ως μέσο για την εργασία τους μόνο μια ραπτομηχανή πάνω σε κάποιο πεζοδρόμιο ή στην άκρη του δρόμου, περιφερόμενοι πωλητές, που μετέφεραν στο κεφάλι ή στους ώμους τα προς πώληση αγαθά, λούστροι, ποδήλατα γεμάτα με προϊόντα μεταφέρονταν από τα αφεντικά τους από δω κι από κει προς άγρια αγοραστών,...

Εικ. 34. Κρεοπωλείο.

Αξιοσημείωτη μέσα σ' όλα αυτά είναι η παρουσία των γυναικών κάθε ηλικίας, οι οποίες, εκτός από τα καταστή-

ματα, υπηρετούσαν και υπαίθρια τον Κερδώο Ερμή! Έχοντας απλωμένες τις πραμάτειες μπροστά τους, προωθούσαν με προσήνεια τα προς πώληση αγαθά. Με τα μακριά μαύρα μαλλιά τους δεμένα πίσω ή μαζεμένα σε κότσο και φορώντας κατά κανόνα όμορφα πολύχρωμα σάρι, φάνταζαν αξιαγάπητες. Πέραν άλλων, με συγκίνησε ιδιαίτερα η εικόνα μιας νέας μητέρας, η οποία στον αγώνα της αγοράς και της επιβίωσης, είχε μαζί της και τα παιδιά της, το ένα βρέφος. Για να τα προστατεύει από τον καυτό ήλιο, είχε ανοίξει μια ομπρέλα, και κάθε λίγο και λιγάκι έστρεφε προστατευτικά προς αυτά, ενώ μπροστά της είχε απλωμένα σκόρδα, φασόλια,..., προς πώληση. Μπορεί σε πολλά μέρη ν' αντικρίζει κανείς τη μητρική φροντίδα, αλλά δεν ξέρω, με τόσες στενάχωρες εικόνες γύρω μου, ένιωσα βαθιά συγκίνηση!

Εικ. 35. Γυναίκες στην αγορά.

Σε κάποιο από τα καταστήματα, κρεμόντουσαν και δυο σημαίες της χώρας, πιθανολογώ προς πώληση, αλλά αυτό λίγη σημασία έχει. Αξίζει να σημειωθεί η ιδιαιτερότητα της σημαίας του Νεπάλ, η οποία δεν έχει ορθογώνιο σχήμα, όπως όλες οι άλλες σημαίες κρατών στον κόσμο, αλλά αποτελείται από δύο καθ' ύψος ενωμένα τρίγωνα και καθιερώθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1962. Το μπλε περίγραμμά της υποδηλώνει την αρμονία και την ειρήνη, το κόκκινο φόντο εκφράζει το γενναίο πνεύμα του λαού της χώρας, ενώ τα λευκού χρώματος ουράνια σώματα τη σταθερότητα και την ελπίδα ότι το Νεπάλ θα υπάρχει αέναα στον χρόνο, όπως αυτά!

Με πλήθος εικόνων, οι οποίες από το πρωί είχαν κατακλύσει τον μέσα κόσμο μας, φτάσαμε στο ξενοδοχείο για δείπνο και ανάπαυση. Στην είσοδο μας καλωσόρισαν, πριν από οποιονδήποτε άλλον, δυο χρυσαφί αγάλματα του Βούδα. Η έντονη αντίθεση μεταξύ του ξενοδοχείου και ημών, που το απολαμβάναμε, με τον έξω κόσμο, μου τσιμπούσε την καρδιά!

Κατμαντού - Ποκάρα - Κατμαντού

Δεύτερη μέρα στο Νεπάλ και, μετά το πρωινό μας, αφήσαμε την Κατμαντού και κινήσαμε για ενδότερα κατά κάποια έννοια τμήματα της χώρας. Προορισμός μας η γραφική Ποκάρα, η οποία βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της ομώνυμης πεδιάδας και απέχει από την πρωτεύουσα εκατόν ενενήντα οκτώ χιλιόμετρα. Η πόλη, στη νότια πλευρά της καθρεφτίζεται στα νερά της λίμνης Φέουα, ενώ στη βόρεια τη σκέπει μεγαλοπρεπώς η οροσειρά της Αναπούρνα, η οποία αποτελεί μέρος των Ιμαλαΐων και το όνομά της το πήρε από την ομώνυμη κορυφή της, ύψους 8.093 μέτρων, που είναι η δέκατη ψηλότερη στον κόσμο και από τις πιο δυσπρόσιτες και επικίνδυνες για τους ορειβάτες! Παρόλα αυτά, έχει την τιμή να είναι η ψηλότερη κορυφή, στην οποία είχε αναρριχηθεί ποτέ άνθρωπος, μέχρι, βέβαια, την ανάβαση σ' αυτή του Έβερεστ, που τιμητικά πήρε το όνομα εκείνου, ο οποίος την κατέκτησε, δηλαδή του Τζορτζ Έβερεστ!

Η συντροφιά μας, ευδιάθετη, επιβιβάστηκε στο λεωφορείο, όχι με πρόθεση να κατακτήσει την Αναπούρνα, αλλά για να χαρεί, εκτός από τον προορισμό, τη διαδρομή στην κοιλάδα που διαρρέεται από τον ποταμό Τριζούλι, ένα από

τα πολλά ποτάμια οικοσυστήματα του Νεπάλ, που συνολικά ανέρχονται στα δεκαεπτά, και τα οποία συνομιλούν, θα μπορούσαμε να πούμε, με το πλήθος των λιμναίων οικοσυστημάτων, εβδομήντα τον αριθμό, που γεννιούνται και ζουν χάρη στον ορεινό όγκο των Ιμαλαΐων, ο οποίος τα τροφοδοτεί με άφθονο νερό από το λιώσιμο των πάγων! Όπως εύκολα κατανοεί κανείς, αν είχαμε τη δυνατότητα να τα δούμε όλα αυτά από ψηλά, θα επρόκειτο για πανδαισία πολύχρωμων, μοναδικών, εντυπωσιακών εικόνων! Για την ώρα, αρκεστήκαμε στην οδική περιήγηση.

Εικ. 36. Μαγειρική... για το κοινό.

Εικ. 37. Θα μπορούσε να ήταν και περίπτερο.

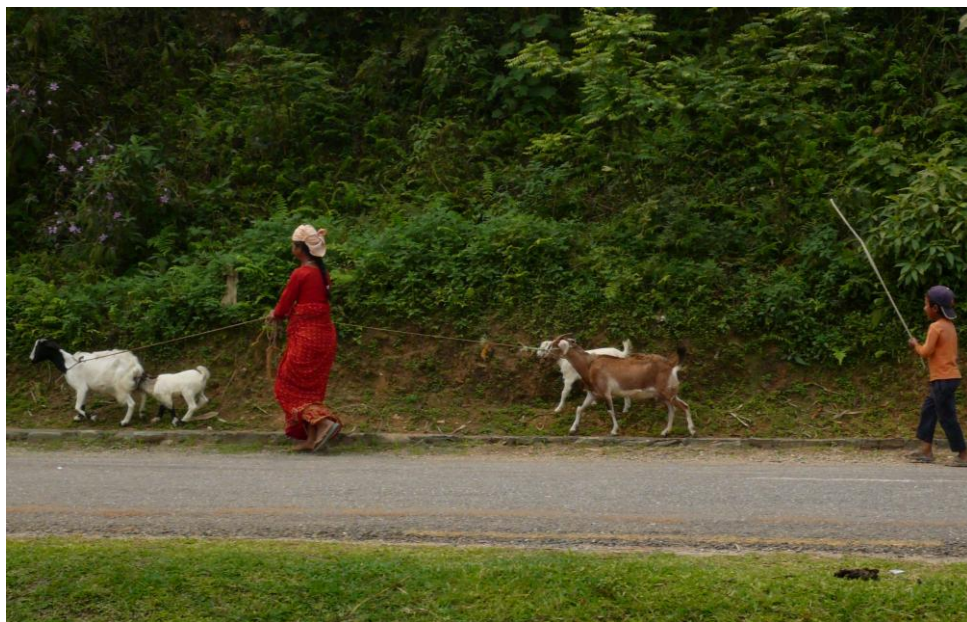
Εικ. 38. Βενζινάδικο.

Οι εικόνες που μας συνοδεύουν κατά την έξοδό μας από την πρωτεύουσα υποδηλώνουν σε κάθε γωνιά τη φτώχεια των κατοίκων και της χώρας. Δρόμοι παραμελημένοι, καταστήματα υπαίθρια και άλλα στεγασμένα που προσφέρουν τα στοιχειώδη, φτωχικά βενζινάδικα με μία αντλία, αν και φέρουν λογότυπο πολυεθνικής,...

Εικ. 39. Φορτηγό.

Και λίγο έξω από την πόλη, στον δρόμο για την Ποκά-
ρα, κίνηση! Ειδικά για αρκετά χιλιόμετρα κινούνταν πολ-
λά φορτηγά και σε κάποια σημεία του δρόμου νιώθαμε
πως θα συγκρουστούμε, τόσο στενός ήταν. Ως οχήματα τα
φορτηγά αυτά είχαν το ενδιαφέρον τους, καθώς δεν έμοια-
ζαν καθόλου μ' όσα κυκλοφορούν στους δρόμους της Δύ-
σης. Πολύχρωμα, διακοσμημένα με γεωμετρικά σχήματα,
αναπαραστάσεις θεών από το ινδουιστικό πάνθεο, τοπία,
ακατανόητες λέξεις, καθώς ήταν γραμμένες στην ντόπια
γραφή, κρόσσια, όμορφες γιρλάντες, με ιδιαίτερες, μονές ή
διπλές, καρότσες,..., τραβούσαν συνεχώς το βλέμμα μας,
αφού διαμόρφωναν ένα ξεχωριστό εικαστικό σκηνικό!

Εικ. 40. Στην ύπαιθρο.

Η κοιλάδα μας καλωσόριζε με ξεχωριστές ανοιξιάτικες
εικόνες! Ο δρόμος ήταν χαραγμένος δίπλα στο ποτάμι ή
πιο ψηλά και άλλοτε απολαμβάναμε τις ομορφιές που μας

πρόσφερε αριστερά μας, άλλοτε δεξιά μας κι άλλοτε από ψηλά, απ' όπου η θέα ήταν υπέροχη! Στη διαδρομή μας συναντούσαμε μικρά κατά κανόνα χωριά, χτισμένα με χαρακτηριστική και ιδιαίτερα λιτή αρχιτεκτονική. Αξιοσημείωτης ομορφιάς ήταν τα κλιμακωτά καλλιεργημένα χωράφια, αρκετά εξ αυτών ορυζώνες, όπου, από μακριά ή πιο κοντά, αντικρίζαμε εκείνους που τα φροντίζανε. Ξεχωριστές παρουσίες σ' αυτά, οι γυναίκες! Ντυμένες οι περισσότερες με κόκκινα φορέματα, έσκαβαν ή έσερναν με σχοινί κάποια ζώα, ακολουθούμενες συχνά από τα παιδιά τους, ή κουβαλούσαν στην πλάτη τους κάποιο κοφίνι με προϊόντα. Όχι πως αυτές οι εικόνες μας ήταν άγνωστες, αφού στην ελληνική ύπαιθρο ακόμα συναντάς παρόμοιες, αλλά να, ίσως ήταν κι αυτή η αιτία που δημιουργούσε ιδιαίτερα συναισθήματα, αλλά και κατανόηση των συμβαινόντων!

Δεν ξεχνώ κάποια, την οποία είδα φευγαλέα από το παράθυρο του λεωφορείου, αλλά με πολλές αφορμές θυμάμαι. Καθόταν σε μια πέτρα του ποταμού Τριζούλι και χτένιζε τα μακριά μαύρα μαλλιά της, και όπως τόσες άλλες, που είδαμε στη διαδρομή, φορούσε κόκκινο ένδυμα! Πιθανόν, να είχε λουστεί στο ποτάμι! Εγώ τουλάχιστον αυτό φαντάστηκα, διότι στην ιδιαίτερη πατρίδα μου, υποθέτω και αλλού, σε εποχές κατά τις οποίες δεν υπήρχαν δίκτυα ύδρευσης, οι γυναίκες λουζόντουσαν στις πηγές ή σε ποτάμια, ενώ φίλες τους, τους κρατούσαν κάποιο σεντόνι, για να τις καλύπτουν από αδιάκριτα βλέμματα!

Όταν την είδα, είπα στον σύντροφό μου:

– Αχ! να 'ξερες τι είδα αυτή τη στιγμή!

– Τι είδες κι εγώ, που κάθομαι στη μέση θέση το έχασα; Για πες μου!

Του περιέγραψα την εικόνα και του είπα πως μου θύμι-
σε τις Ναϊάδες, τις Νύμφες των ποταμών, των πηγών και
των κρημνών! Τότε, μου χαμογέλασε και μου είπε:

– Κρίμα που έχασα τέτοια εικόνα, αλλά για πες μου τι
ακριβώς ήταν αυτές οι Ναϊάδες;

– Είναι το ένα από τα τρία είδη Νυμφών και σχετίζο-
νται με τα νερά και κατ' επέκταση με τη βλάστηση και την
ύπαρξη της ίδιας της ζωής, αφού χωρίς νερό τίποτα δεν
ζει. Βέβαια, είναι γνωστές και για κάτι άλλο, για τις ερω-
τικές τους περιπέτειες με θεούς και ημίθεους! Για παρά-
δειγμα ο Απόλλωνας αρεσκόταν να έχει ερωτικές περιπέ-
τειες με Νύμφες! Να σου πω για τη Δάφνη! Θέλεις;

– Ε! φυσικά! Είναι δυνατόν να μη θέλω, τώρα που μου
εξήψες τη φαντασία! Τι συνέβη, λοιπόν, με τη Δάφνη;

– Η Δάφνη ήταν πανέμορφη κι ο θεός την πολιορκούσε
με μεγάλη επιμονή, προκειμένου να την κατακτήσει! Εκεί-
νη, όμως, αντιστεκόταν! Κάποια στιγμή όρμησε να την
αρπάξει, αλλά η Δάφνη παρακάλεσε απεγνωσμένα τη μά-
να της, τη Γαία, να τη γλυτώσει από τον επίδοξο εραστή!
Έτσι, με την παρέμβασή της, ο θεός έμεινε στα κρύα του
λουτρού, αφού η μάνα γη άνοιξε την αγκαλιά της και στη
θέση που βρισκόταν η Δάφνη φύτρωσε φυτό, το οποίο πή-
ρε το όνομά της!

– Με λίγα λόγια, ο Απόλλωνας, αν και θεός, την πάτη-
σε!

– Ναι, αλλά είδες τι όμορφος μύθος κρύβεται πίσω από
την εύοσμη δάφνη;

– Πράγματι, πολύ ωραίος! Σ' ευχαριστώ που μου τον
αφηγήθηκες!

– Α! να συμπληρώσω πως οι άλλες Νύμφες είναι οι
Ορεστιάδες και οι Δρυάδες ή Αμαδρυάδες, όπως αλλιώς

τις λένε. Αλλά γι' αυτές θα μιλήσουμε, όταν μας δοθεί α-
φορμή. Συμφωνείς;

– Μπορώ να κάνω και διαφορετικά!

– Καλά, μην παραπονιέσαι! Δεν σου είπα, όμως, πως οι
Ναϊάδες είναι οι δικές μας νεράιδες! Είμαι σίγουρη πως
ξέρεις κάποια ιστορία με νεράιδες και, φυσικά, κάποιον
νεραΐδοπαρμένο θα 'χεις συναντήσει!

– Πώς, πώς! Εδώ μ' 'πιασες διαβασμένο! Και νεραΐδο-
παρμένους έχω γνωρίσει και ιστορίες για νεράιδες ξέρω!

– Μμμ! ωραία! Για κοίτα εκείνη την αερογέφυρα για
πεζούς πάνω από το ποτάμι! Θε μου, πώς τη διαβαίνουν;
Μου φαίνεται πως θα μ' έπιανε ίλιγγος, απύθμενο δέος, αν
αναγκαζόμουν να την περάσω!

– Σκέψου, όμως, ότι για κάποιους ανθρώπους μπορεί
να είναι ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας με τον έξω κό-
σμο!

– Ναι, είναι πολύ πιθανό! Έτσι κι αλλιώς τους θαυμάζω
όσους ζουν σε αντίξοες συνθήκες και δεν λένε να τα παρα-
τήσουν και να φύγουν αναζητώντας καλύτερους όρους
ζωής! Πάντως, το σκηνικό είναι υπέροχο!

Το ανοιξιάτικο τοπίο μας αποζημίωνε κάθε στιγμή!
Κοντινές ή πιο μακρινές οι εικόνες μας τροφοδοτούσαν με
πλήθος στοιχείων για την περιβαλλοντική ταυτότητα του
τόπου, η οποία χαρακτηριζόταν από εξαιρετική ποικιλο-
μορφία. Καλλιεργημένες ή μη οι εκτάσεις, κατάφυτες με
δάση ή άλλη βλάστηση, ερχόντουσαν σε αντίθεση με τις
υψηλές κορυφές των Ιμαλαΐων, οι οποίες, μολονότι σε α-
πόσταση, ήταν πανταχού παρούσες. Και όπως πάντα συμ-
βαίνει στις ορεινές διαδρομές, εκείνο που τις καθιστά ι-
διαίτερα ενδιαφέρουσες είναι οι αναγκαστικές στροφές
των δρόμων, που η κάθε μια τους επιφυλάσσει καινούργιες

εικόνες για τα βλέμματα των επισκεπτών! Και φυσικά η γραφική διαδρομή δεν ολοκληρώθηκε σύντομα, αν και τα χιλιόμετρα δεν ήταν πολλά. Διήρκεσε περίπου επτά ώρες! Στην Ποκάρα φτάσαμε μετά το μεσημέρι!

Η πόλη μας καλωσόρισε με τα γνωστά χρώματα και τις οικείες πλέον αστικές εικόνες του Νεπάλ! Στο ξενοδοχείο, Shangri La ήταν τ' όνομά του, μας υποδέχθηκαν με χαμόγελα και επιθέτοντας στο μέτωπό μας ένα τιλάκ (tilaka), που δεν είναι τίποτε άλλο, παρά ενός κόκκινου χρώματος κυκλοτερές αποτύπωμα! Αυτό επιβεβαιώνει την πίστη στον θεό, ο οποίος πάντα προστατεύει τον πιστό! Εμάς μπορεί να μην μας ενέταξε στους πιστούς ινδουιστές, αλλά μ' έναν τρόπο οι άνθρωποι, που μας καλωσόριζαν, εύχονταν να έχουμε την προστασία του πανθέου τους για όσο διάστημα θα βρισκόμασταν στον τόπο τους.

Για τους ινδουιστές, το σημάδι αυτό, και όχι μόνο, το οποίο σχηματίζεται με το δάκτυλο ή με μεταλλική σφραγίδα, γίνεται με πολτώδες υλικό, προερχόμενο από τέφρα θυσιαστικής φωτιάς, από πολύ μυρωδικού σανταλόξυλου, από κουρκουμά, από πηλό, από κοπριά αγελάδας, από κόκκινο μολύβι,..., ενώ έχει κι άλλους συμβολισμούς, εκτός από τον προαναφερθέντα, καθώς και ποικίλες κοινωνικές και θρησκευτικές αναφορές.

Όσο για μας, η παραμονή στο ξενοδοχείο κράτησε λίγο. Ίσα που πήραμε μια μικρή ανάσα, καθώς η ώρα περνούσε και είχαμε περιηγήσεις μέχρι να πέσει η νύχτα!

Αρχικά περιηγηθήκαμε στους καταρράκτες Χελ, οι οποίοι αλλιώς λέγονται Ντέβι και Ντέιβιντ. Χαρακτηριστικό τους είναι πως σχηματίζονται σ' έναν παραπόταμο του ποταμού Σέτι και στην τοποθεσία Πατάλε Τσχάνγο, νότια της Ποκάρα, το νερό τους χύνεται και χάνεται μέσα σε βά-

ραθρο με ιδιαίτερους καρστικούς σχηματισμούς, για να εμφανιστεί πάλι μετά από μισό χιλιόμετρο περίπου! Η θέαση του βαράθρου, ειδικά στην αρχή, είναι μοναδική, σχεδόν τρομακτική!

Κατόπιν, βαδίζοντας από ένα σημείο και μετά, περάσαμε από υπαίθριους και στεγασμένους χώρους εμπορίου και σύντομα βρεθήκαμε στις όχθες της λίμνης Φέουα, η οποία είναι μέρος του εθνικού πάρκου της Αναπούρνα. Στο κέντρο της υπάρχει νησάκι, όπου βρίσκεται ο ναός Varaha, αφιερωμένος στον θεό Βισνού, στον οποίο πλήθος πιστών φθάνει καθημερινά, για να πάρει την ευλογία του θεού μέσω των ιερέων που τον υπηρετούν! Ο Βισνού, συγκρητική θεότητα, η οποία συμπυκνώνει, θα μπορούσα να πω, επιμέρους θεότητες και ήρωες, μαζί με τον Βράχμα και τον Σίβα αποτελούν τη θεϊκή τριάδα του ινδουισμού. Στις απεικονίσεις του παρουσιάζεται συχνά καθισμένος οκλαδόν, κρατώντας στα τέσσερα χέρια του έναν δίσκο, ένα νούφαρο ή λωτό, ένα όστρακο κι ένα ρόπαλο ή όρθιος με βασιλική ενδυμασία και, φυσικά, όπως και οι πιστοί του, έχει μελαψό χρώμα! Ως ανώτατος θεός, όπως και σ' άλλες θρησκείες συμβαίνει, διακρίνεται για τη δύναμη, για την παντογνωσία, για την ενέργεια, για την ένταση, για την κυριαρχία και τη μεγαλοπρέπειά του! Σειρά της συντροφιάς μας να τον τιμήσει με την παρουσία της στον σπουδαίο ναό του!

Εγώ, παρότι φιλομαθής, δεν πήγα! Για κάποιο λόγο, η ακύμαντη λίμνη και οι μικρές βαρκούλες, που θα μας μετέφεραν, μου προκάλεσαν έναν αδιόρατο φόβο, τον οποίο δεν κατάφερε να διώξει η παντοδυναμία του θεού Βισνού! Έμεινα στην όχθη συντροφιά με τον ξεναγό και μπορώ να πω πως δεν μου έλειψαν οι εμπειρίες! Αφού απαθανάτισα

με τον φωτογραφικό φακό τον σύντροφό μου και τον είδα μαζί με τους υπόλοιπους ν' απομακρύνεται και σε λίγο να χάνεται στον ομιχλώδη ορίζοντα, κινήσαμε!

Η περιοχή δίπλα στη λίμνη, τουλάχιστον στο σημείο που περπατήσαμε, διακρινόταν για την ικανοποιητικά φροντισμένη εικόνα της. Καθώς βαδίζαμε, κάναμε στάση σ' ένα ραφείο, όπου ο άνδρας προσέλκυε πελάτες στην είσοδο, ενώ η γυναίκα έραβε. Το υποτυπώδες κατάστημά τους διέθετε ραπτομηχανή και μια ψηλή κασέλα, όπου πάνω της ήταν, ατάκτως ριγμένα, υφάσματα προς πώληση, τα οποία θα ραβόντουσαν επί τόπου κι ο αγοραστής θα παραλάμβανε την παραγγελία του χωρίς να χρειάζεται να επανέλθει!

Εικ. 41. Η ράφτρα.

Μόλις αντίκρισα την εικόνα - είχα κι άλλες παρόμοιες δει στην Κατμαντού - σκέφτηκα ν' αγοράσω κάτι, για να τους ενισχύσω. Οι άνθρωποι αυτοί, μόνο για πέντε ευρώ, τόσα ζήτησαν, θα μου έραβαν ένα απλό παντελόνι με λάστιχο στη μέση, καθώς και μια πουκαμίσια. Μέχρι εδώ, όλα καλά! Επέλεξα το ύφασμα και πολύ γρήγορα τα ενδύματα ήταν έτοιμα για πρόβα! Πού, όμως, θα την έκανα; Μου έδειξαν και πέρασα πίσω από μια κουρτίνα, όπως και έκανα. Μόλις μπήκα, τι να δω! Αυτό ήταν το δωμάτιό τους, το σπίτι τους, και πάνω σ' ένα κρεβάτι ήταν ξαπλωμένη μια ηλικιωμένη γυναίκα, προφανώς η μητέρα κάποιου εκ των δύο. Τι να κάνω; Ολοκλήρωσα την πρόβα και, όταν βγήκα, είχα μια στυφή γεύση στο στόμα! Το σκηνικό, το οποίο είχα αντικρίσει, μου έδειξε μια άλλη πλευρά της ζωής των φτωχών ανθρώπων της χώρας, που ο δρόμος σου την στερεί, και μου προκάλεσε απέραντη θλίψη, σχεδόν οδύνη! Σε λίγο, τα ενδύματά μου ήταν έτοιμα! Τα πλήρωσα και τα παρέλαβα, ενώ περίμενα μαζί με τον ξεναγό να τελειώσουν κι ένα δικό του παντελόνι, που κι αυτό δεν άργησε να ραφτεί. Τότε, δέχθηκα και το μεγαλύτερο πλήγμα! Διότι επιβεβαιώθηκε εκείνο, το οποίο υποπτεύθηκα πως συνέβαινε όσο έκανα την πρόβα. Ο ξεναγός, για την πελάτισσα που τους πήγε(!), δηλαδή εμένα, πήρε το παντελόνι χωρίς να δώσει ούτε ένα ευρώ!

Γνωρίζω ότι συχνά οι ξεναγοί προσπορίζονται οφέλη από ομάδες τουριστών που συνοδεύουν σε διάφορα καταστήματα, αλλά η συγκεκριμένη συμπεριφορά μου ράγισε την καρδιά! Κι ενώ επρόκειτο για ενημερωμένο ξεναγό, έχασα την όποια εκτίμηση είχα μέχρι εκείνη τη στιγμή στο πρόσωπό του. Θεωρούσα αδιανόητο αυτό που είδα! Να αδικείς κατάφορα δυο φτωχούς ανθρώπους, οι οποίοι αγω-

νίζονται για τον επιούσιο. Αν, για παράδειγμα, τους είχε πάει πολλούς πελάτες, οπότε θα έβγαζαν και κάποιο ικανοποιητικό γι' αυτούς κέρδος, θα μπορούσα να δικαιολογήσω κάπως την απαίτησή του, αλλά μόνο μ' έναν, και μάλιστα εμένα, μου 'πεσε πολύ βαρύ και τη συμπεριφορά του τη χαρακτήρισα αποικιοκρατική! Άκρως αποικιοκρατική, αφού προς λύπη μου τη διαπίστωσα κι άλλες φορές στη διάρκεια του ταξιδιού! Το όλο σκηνικό δεν το εξομολογήθηκα σε τρίτους, μόνο στον σύντροφό μου, ο οποίος, αν και δεν ήταν παρών, συμφώνησε απολύτως μαζί μου! Όχι, για να μη με στενοχωρήσει, αλλά από πεποίθηση! Κι, ίσως, ήταν αυτό το βίωμα, το οποίο ενδόμυχα μ' εμπόδισε να φορέσω έστω και μία φορά αυτά τα ρούχα!

Καθώς επιστρέψαμε στη λίμνη, σ' έναν δρόμο όπου ήταν σταθμευμένα τουριστικά λεωφορεία, έλκυσε το βλέμμα μου ένας νεαρός, που με το στεγασμένο τρίκυκλό του, το οποίο έφερε την επιγραφή «Shiva Chat Center», δηλαδή κέντρο επικοινωνίας με τον Σίβα, πωλούσε αρτοποιήματα και πάνω τους, σύμφωνα με την επιθυμία του αγοραστή, πρόσθετε διάφορα περιχύματα.

Μόλις αντίκρισα τη λίμνη, είχε ένα υπέροχο φως, το οποίο δημιουργείτο από τις ακτίνες του ήλιου που έπεφταν στα γαλήνια νερά της την ώρα, κατά την οποία αυτός έγερνε στη δύση του! Η αραιή ομίχλη διαθλούσε τις ακτίνες του και ο δίσκος του καθρεφτιζόταν σαν ιδιότυπος αστερισμός στην επιφάνεια, που έμοιαζε με όμορφα χρωματισμένο γυαλί! Ωραία στιγμή! Κι από τη λίμνη να 'σου και πρόβαλαν οι βαρκούλες, οι οποίες συνέβαλαν στη σύνθεση ενός υπέροχου εικαστικού τοπίου, που μέρος του ήταν ο αγαπημένος μου και, φυσικά, οι συνταξιδιώτες μας. Είχαν περάσει υπέροχα, είπαν!

Εικ. 42. Λίμνη Φέουα.

Εικ. 43. Πωλητής αρτοποιημάτων.

Εκεί κοντά, και πριν την αναχώρησή μας για το ξενοδοχείο, να 'σου ένας περιφερόμενος γητευτής φιδιών! Μελαψός, γενειοφόρος, με έντονα μαύρα μάτια, με τουρμπάνι στο χρώμα του πορτοκαλιού και ενδύματα σε ανάλογες αποχρώσεις, ενώ στο λαιμό του είχε κρεμασμένα τρία μακριά χαϊμαλιά. Μπροστά του υπήρχαν τέσσερα καλαθάκια με κάλυμμα, μέσα στα οποία είχε κλεισμένα τα φίδια του! Ο άνθρωπος αυτός δεν έκανε τίποτε άλλο, παρά να συνεχίζει το αρχαίο επάγγελμα του γητευτή φιδιών, το οποίο κληροδοτείται από γενιά σε γενιά και εξασφαλίζει σ' ό-

σους το ασκούν τα προς το ζην. Φυσικά, για να γίνεις επιτυχημένος γητευτής, απαιτείται μαθητεία και εξάσκηση από τη νεανική ηλικία. Πόσο μάλλον, που, εκτός από το γήτεμα των φιδιών, πρέπει να εκπαιδευτείς και στη δημιουργία διαφόρων θεραπευτικών φίλτρων και αλοιφών, τα οποία παρέχεις με το αζημίωτο σε πάσχοντες! Και εννοείται πως πρέπει μέσα σ' όλα τ' άλλα να μάθεις πώς θα καταστήσεις τα φίδια ακίνδυνα για σένα και το κοινό σου, αφαιρώντας τους τα δόντια, τους αδένες, που έχουν δηλητήριο, ή να κάνεις ό,τι άλλο θεωρείται πρόσφορο.

Εικ. 44. Γητευτής φιδιών.

Αυτός που είχαμε μπροστά μας, λύγισε τα γόνατά του, κάθισε στις γάμπες του κι άρχισε να παίζει μουσική μ' ένα πνευστό μουσικό όργανο, το οποίο έμοιαζε να είναι φτιαγμένο από νεροκολοκύθα και ξύλο! Ενώ έπαιζε, άνοιξε το ένα καλαθάκι, απ' όπου πρόβαλε μια νάγια με σηκωμένο τον λαιμό και το πλατύ κεφάλι της δημιούργησε τη γνωστή όμορφη καλύπτρα! Όμορφη; Ναι! Ασχέτως, αν η νάγια, η ασπίδα, όπως λεγόταν στην αρχαιότητα, η κόμπρα, όπως λέγεται στα πορτογαλικά, είναι ένα από τα πιο δηλητηριώδη φίδια και εξ αιτίας της πεθαίνουν πολλοί άνθρωποι κάθε χρόνο, δεν παύει να είναι όμορφη!

Εν προκειμένω, δεν είμαι βέβαιη, αν η νάγια, όταν ακούει μουσική, μερακλώνει και σηκώνει το κεφάλι της ή απλά σαλεύει προς τα εκεί όπου κάτι κάθε φορά κινείται μπροστά της, όπως εδώ το μουσικό όργανο! Σημασία έχει πως πολύς κόσμος συναρπάζεται από το φίδι, το οποίο χορεύει μπροστά του και ενθουσιασμένο αμείβει τον γητευτή για τη δεξιότητά του! Ετούτη που χαζεύαμε δεν φαινόταν να έχει και πολλή όρεξη για χορό! Τότε, ο γητευτής ξεσκέπασε άλλο καλαθάκι, απ' όπου ξεπρόβαλε το κεφάλι της μια άλλη, άκεφη κι αυτή! Τέλος, αφού δεν του κάναν το χατίρι αυτές, άφησε κάτω το φλάουτό του, άνοιξε το πιο μεγάλο καλάθι και πήρε στα χέρια του τον πύθωνα, που κρυβόταν εκεί. Ήταν πάνω από ενάμισι μέτρο και ράθυμος και άκακος, καθώς φαινόταν, τον έδωσε στον ξεναγό μας, ο οποίος τον κρέμασε στον λαιμό του! Ήταν κι αυτό μέρος του θεάματος, όχι πολύ θεαματικού θα έλεγα. Μόλις τελείωσε η παράσταση, του δώσαμε κάποιο φιλοδώρημα και αναχωρήσαμε. Σε λίγο βρισκόμασταν στο ξενοδοχείο. Αλλά οι δραστηριότητες της μέρας δεν είχαν ολοκληρωθεί ακόμα!

Μετά από ένα αναγκαίο λουτρό και αλλαγή αμφίεσης, η συντροφιά μας κατευθύνθηκε σε υπαίθριο σκεπαστό χώρο του ξενοδοχείου, όπου φάγαμε το δείπνο μας με τη συνοδεία ντόπιας ζωντανής μουσικής και συζητήσαμε με τη συντροφιά μας. Η κοπιαστική μέρα όδευε προς το τέλος της και ο συνδυασμός του φαγητού, του κρασιού, της μουσικής, της συντροφιάς, καθώς και ο ύπνος που ακολούθησε, ήταν το καλύτερο ελιξίριο!

Το πρωί μας βρήκε έτοιμους για την επιστροφή! Από το λεωφορείο έδρεπα τις τελευταίες εικόνες από την Ποκάρα, από τις οποίες πολλές τις κρατώ μέσα μου ως πολύτιμα ενθύμια. Κάποιες, οι σημαντικότερες, αφορούν σε παιδιά και γυναίκες! Όχι, δεν έχω κάποια αποστροφή για τους άντρες! Αντιθέτως! Αλλά γνωρίζω πως, όταν υπάρχει φτώχεια, τα μέλη της κοινωνίας, τα οποία πλήττονται περισσότερο, είναι τα παιδιά και οι γυναίκες! Τα παιδιά, επειδή στερούνται βασικά αγαθά για την ηλικία τους, και οι γυναίκες, διότι σηκώνουν μεγάλο βάρος, για ν' ανταπεξέλθουν σε πολλούς κοινωνικούς ρόλους με πολύ κόπο και ελάχιστα εφόδια! Βέβαια, αν και η κοινωνία είναι πατριαρχικά δομημένη, στην Ποκάρα, όπου ζουν πολλοί άνθρωποι μογγολικής καταγωγής, οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη εξουσία από τους άνδρες, χωρίς, βέβαια, αυτό να τις απαλλάσσει από τις πάμπολλες ευθύνες τους. Παρεμπιπτόντως, δεν θα ξεχάσω την εικόνα γυναικός, η οποία ξυλοφόρτωνε τον σύζυγό της, άγνωστο γιατί!

Δεν λησμονώ, επίσης, τις γυναίκες, οι οποίες με βρέφη στην αγκαλιά, πωλούσαν κηπευτικά ή άλλα προϊόντα, ούτε εκείνες που εμπορευόντουσαν κρέατα σ' ένα υποτυπώδες κρεοπωλείο, έχοντας επίσης μαζί τους τα παιδιά, ούτε εκείνες, που λούζονταν σε υπαίθριες βρύσες ή έκαναν το

λουτρό τους δημόσια, φορώντας ένα ελαφρύ ιμάτιο! Μολονότι στον δρόμο είδαμε παιδάκια ντυμένα με ομοιόμορφα ρούχα να πηγαίνουν στο σχολείο τους – στην πρωτεύουσα, κάποια στιγμή, είδαμε και λεωφορεία να μεταφέρουν παιδάκια καθαρά και καλοντυμένα, προφανώς σε κάποιο κολλέγιο –, μας εντυπωσίασε το γεγονός πως κάποια άλλα βρισκόντουσαν δίπλα στους γονείς τους την ώρα που εκείνοι εργάζονταν! Χαρακτηριστική εικόνα ήταν αυτή ενός μικρού κοριτσιού, που καθόταν ανακούρκουδα σε κάποιο πεζοδρόμιο, ενώ μπροστά του είχε ανοιχτό ένα τετράδιο και έγραφε, αλλά κι ένα άλλο, που καθισμένο, σχεδόν με τον ίδιο τρόπο, πάνω σ' έναν πάγκο έγραφε, ενώ η αδελφούλα της, λίγο πιο μεγάλη, κρατούσε μαχαίρι, με το οποίο είχε κόψει κάτι μέσα σε μια λεκάνη για πώληση ή για μαγείρεμα!

Εικ. 45. Χωρίς λόγια...

Εικ. 46. Διάβασμα, εργασία,...

Τι να πρωτοθυμηθεί κανείς και τι να γράψει! Πάντως, αυτά τα κοριτσάκια, τα οποία έγραφαν στον δρόμο, καθώς και τα αγοράκια, που, αντί να πάνε στο σχολείο, ζητιάνευαν ξυπόλυτα με υψωμένα τα λιπόσαρκα, σχεδόν αποστεωμένα, χέρια τους και με έντονη προσδοκία στο βλέμμα έξω από τα παράθυρα των αυτοκινήτων, τα κουβάλησα μαζί μου για πολλούς λόγους. Ακόμα τα κουβαλώ! Κι όταν τα σκέφτομαι η καρδιά μου κλαίει! Και λέω πως τα παιδιά, και όχι μόνο, των χωρών της Δύσης, ίσως, αν ταξίδευαν ως εκεί ή σ' άλλες φτωχές χώρες, να 'παιρναν κάποιο μάθημα ζωής! Υπάρχει και περίπτωση και να μην συνέβαινε αυτό. Μπορεί πρόσκαιρα να συγκλονίζονταν, αλλά με την επιστροφή θα συνιστούσαν όλα αυτά ένα ενδιαφέρον θέαμα του ταξιδιού χωρίς ουσία, αφού απείχε πολύ από τη δική τους ζωή, την οποία ούτε με σκέψεις δεν θα 'θελαν ν' αλλάξουν! Μπορεί... Αλλά θα 'πρεπε! Διότι τέτοια απλω-

μένα χέρια, παιδιών ή μεγάλων, αντίκρισα πολλά σ' αυτό το ταξίδι! Όμως, ακόμα κι όταν σ' άγγιζαν, κάνοντας το αίτημα για βοήθεια πιο απτό και πιο επίμονο, ποτέ δεν διανοήθηκαν ν' αρπάξουν κάτι, μόνο αιτούσαν! Και τα μούρα, λαμπερά, αλλά βαθουλωμένα, μάτια τους, με τα οποία σε κοιτούσαν ως ικέτες άλλου καιρού, σ' έσφαζαν στα κατάρβαθα του είναι σου, πολιορκώντας ταυτόχρονα σαν πολιορκητικός κριός τη συνείδησή σου και θέτοντας επιτακτικά υπαρξιακά ζητήματα, τα οποία ζητούσαν απαντήσεις.

Το ταξίδι της επιστροφής, αν και γινόταν από τον ίδιο δρόμο, μας πρόσφερε διαφορετικές εικόνες, καθώς κινούμασταν με αντίθετη φορά από κείνη του πηγαιμού και η ατμόσφαιρα δεν ήταν τόσο καθαρή λόγω της ομίχλης, με αποτέλεσμα τα τοπία να γίνονται πιο υποβλητικά. Πάντως, όπως συμβαίνει, όταν κάνεις την ίδια διαδρομή για περισσότερες από μία φορές, έτσι κι αυτή, παρότι διήρκεσε τον ίδιο χρόνο, μας φάνηκε συντομότερη!

Στην Κατμαντού φτάσαμε μετά το μεσημέρι. Στους δρόμους, κίνηση και εικόνες ανεπανάληπτες! Εικόνες, εικόνες, άπειρες μοναδικές εικόνες, γεμάτες ρεαλισμό! Κόσμος, μηχανές, αυτοκίνητα, άνθρωποι πάνω στην οροφή αυτοκινήτων,... Γυναίκες ξυπόλυτες που κουβαλούσαν φορτίο στους ώμους, άλλες που κρατούσαν το χέρι των παιδιών, τα οποία επέστρεφαν από το σχολείο, άλλες με βρέφη στην αγκαλιά, άλλες, που έψηναν καλαμπόκια σε απίστευτες συνθήκες! Πάντως, οι περισσότερες φορούσαν πλαστικές παντούφλες, υπέροχα, αν και φτωχικά, χρωματιστά ενδύματα, καθώς και μακριά περιδέραια από ημιπολύτιμους λίθους. Οι άνδρες, απασχολημένοι κυρίως με χειρωνακτικές εργασίες σε υποτυπώδη υπαίθρια ή στεγα-

σμένα καταστήματα, ασκούσαν την τέχνη του ξυλουργού, του σιδερά, του οικοδόμου ή την πιο σύγχρονη του συντηρητή αυτοκινήτων.

Εικ. 47. Όταν οι λέξεις περιπτεούν.

Όταν επιτέλους φθάσαμε στο ξενοδοχείο, το κορμί μας, μετά από τόσο ταξίδι με το λεωφορείο, αναζητούσε ξεκούραση! Το βράδυ είχαμε έξοδο! Θα δειπνούσαμε σε ταβερνείο, ας πούμε, με τη συνοδεία ζωντανής μουσικής και χορευτικού προγράμματος! Έπρεπε να ανανεωθούμε, για να τα απολαύσουμε! Και φυσικά, τι άλλο θα ήταν καλύτερο εκείνη τη στιγμή από ένα θιβετιανό μασάζ! Θιβετιανό;

Ναι! Έτσι, μας το σύστησε ο ξεναγός κι εμείς με την προσδοκία της όποιας χαλάρωσης φτάσαμε χωρίς καθυστέρηση στον χώρο, όπου γινόταν.

Ως εμπειρία ήταν ενδιαφέρουσα, δεχθήκαμε τις περιποιήσεις γυναικών και μας ξεκούρασε κάπως. Όμως το μασάζ, το οποίο είχαμε κάνει στο άλλο ασιατικό μας ταξίδι, στην Κίνα, και συγκεκριμένα στο Πεκίνο, ήταν το κάτι άλλο! Δεν ξέρω αν αυτό οφειλόταν στις διαφορές, που οπωσδήποτε θα έχει το κινέζικο και το θιβετιανό μασάζ, ή στην επιδεξιότητα εκείνων, οι οποίοι μας το έκαναν, αλλά η μνήμη του σώματος προέκρινε το κινέζικο!

Μόλις έπεσε η νύχτα, πήγαμε για δείπνο. Εκείνη την ώρα οι δρόμοι ήταν πιο ήσυχοι και σε ολόκληρες γειτονιές κυριαρχούσε σκοτάδι, αφού η ηλεκτροδότηση δεν ήταν και στα καλύτερά της. Όπως θα διαπιστώναμε, ακόμα και στο κατάστημα, όπου δειπνήσαμε, το ηλεκτρικό διακόπηκε και επανήλθε δυο τρεις φορές μέχρι την αποχώρησή μας. Με την άφιξή μας, μας δέχθηκαν εγκάρδια, σχηματίζοντας στο μέτωπό μας ένα κόκκινο τιλάκ. Το εσωτερικό του είχε μινιμαλιστική διακόσμηση, ήταν ελαφρά φωτισμένο και στο τραπέζι μας, που ήταν ήδη στρωμένο, μερικά κεριά προσέδιδαν ρομαντική ατμόσφαιρα στο δείπνο. Σε μια γωνιά καθόντουσαν οκλαδόν πέντε άνδρες μουσικοί και δύο γυναίκες. Όταν άρχισαν να μας σερβίρουν, ξεκίνησε και η χορευτική παράσταση, στην οποία μετείχε ένα λαμπερό, ανυπόδητο νεανικό ζευγάρι με υπέροχη ενδυμασία! Αυτή η βραδιά μας πρόσφερε ευχαρίστηση και χαρά, καθώς οι συνδαιτυμόνες μας, που πρόσφατα είχαμε γνωρίσει, γίνονταν όλο και πιο οικείοι και οι συζητήσεις μαζί τους αποκτούσαν κάθε φορά καινούργιο ενδιαφέρον, ενώ αφηγήσεις ευτράπελων ιστοριών τις διάνθιζαν, δημι-

ουργώντας ευχάριστη ατμόσφαιρα. Με κάποιους εξ αυτών η συντροφιά συνεχίστηκε και στο ξενοδοχείο μέχρι που αποχωρήσαμε για ανάπαυση και ύπνο, τόσο αναγκαία και τα δύο, αφού την επόμενη μέρα μας ανέμεναν νέες περιηγήσεις!

Εικ. 48. Χορευτές.

Κατμαντού - Πατάν - Μπακταπούρ - Κατμαντού

Η δραστηριότητα αυτής της μέρας ξεκίνησε πολύ νωρίς. Είπαμε, πριν αρχίσει το κανονικό πρόγραμμα ξενάγησης, να πάμε στο αεροδρόμιο και να πετάξουμε πάνω από περιοχές των Ιμαλαΐων μ' ένα από τα μικρά αεροπλάνα, τα οποία κάνουν αυτό το ξεχωριστό ταξιδάκι! Μαζί με άλλα τρία τέσσερα άτομα από τους συνταξιδιώτες μας φθάσαμε έγκαιρα εκεί και κάναμε όλες τις απαραίτητες διαδικασίες. Μπήκαμε στη σειρά και περιμέναμε την εντολή επιβίβασης, η οποία προς λύπη μας δεν δόθηκε ποτέ, διότι οι καιρικές συνθήκες, που επικρατούσαν εκείνο το πρωινό στα Ιμαλάια, ήταν απαγορευτικές!

Μικρή απογοήτευση μας κατέλαβε, καθώς δεν θα είχαμε τη χαρά ν' απολαύσουμε κοντινή θέα των Ιμαλαΐων, ευκαιρία την οποία δεν βλέπαμε πως θα είχαμε άλλη φορά, αλλά θυμηθήκαμε τη βολική για κείνη τη στιγμή παροιμία «κάθε εμπόδιο για καλό» και επιστρέψαμε στο ξενοδοχείο. Κι εκεί που οι υπόλοιποι ανέμεναν να τους διηγηθούμε την εμπειρία μας και να τους δείξουμε σχετικές φωτογραφίες, έμειναν με τη χαρά. Βέβαια, είχαμε μια τελευταία ευκαιρία. Να πάμε το επόμενο πρωί, αν πετούσαν τα αεροπλάνα,

αλλά δεν μπήκαμε στον κόπο! Κάτι στο μέσα κόσμο μάς φώναζε «Όχι!».

Σε λίγο αναχωρήσαμε για έναν νέο προορισμό· θα πηγαίναμε επτά χιλιόμετρα βορειοανατολικά από το κέντρο της Κατμαντού, όπου βρισκόταν ο βουδιστικός ναός ή, μάλλον, η στούπα Μποντνάθ (Bodhnath) ή Μπαουντανάθ (Boudhanath), που είναι μία από τις μεγαλύτερες του Νεπάλ, ιδρύθηκε το 600 και έχει ενταχθεί στον κατάλογο πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO. Η στούπα αυτή και ο περίξ χώρος φιλοξενεί πολλούς βουδιστές, μεγάλη μερίδα των οποίων προέρχεται από πρόσφυγες που έφτασαν εκεί μετά την Κινεζική εισβολή στο Θιβέτ!

Μόλις την αντίκρισα, ένιωσα δέος! Ολόλευκη σχεδόν, με το ύψος της ν' αγγίζει τα τριάντα πέντε μέτρα και το πλάτος της τα εκατό, δέσποζε στον χώρο. Πόσο μάλλον, που νιώθαμε βαρύ το άγρυπνο βλέμμα του Βούδα πάνω μας, το οποίο μας κοιτούσε από ψηλά, ενώ οι αρμαθιές με τα πολύχρωμα ευχετικά σημαιάκια, που εξακτινώνονταν λίγο πιο κάτω από την κορυφή της στούπας σαν όμορφο αποκριάτικο γαϊτανάκι, μας μάγευαν! Ομολογουμένως ήταν πολύ φροντισμένη. Λουλούδια, πολύχρωμοι εντοιχισμένοι Βούδες, άλλες θεότητες, καμπάνες, μεγαλοπρεπείς αναβάτες πάνω σε ογκώδεις ελέφαντες, ιεροί κύλινδροι, υπέροχες τοιχογραφίες, βουδιστική αισθητική στο κάθε τι,..., και άνθρωποι που προσεύχονταν, εκτός ή εντός του ναού, έχοντας μπροστά τους ως προσφορές ομοιώματα του θεού, φρούτα, ρύζι, λουλούδια, θυμιάματα,...

Στ' αλήθεια, δεν χόρταινα να παρατηρώ, να οσφραίνομαι και ν' ακούω! Με τον σύντροφό μου ανεβήκαμε και τα δεκατρία σκαλοπάτια που συμβολίζουν τα αντίστοιχα στάδια της γνώσης, από τα οποία πρέπει να διαβεί κάποιος,

για να κατακτήσει τη νιρβάνα! Εμείς, βέβαια, μόνο τα απτά σκαλοπάτια βαδίσαμε, που το ανέβασμά τους μας πρόσφερε καινούργιες εικόνες και νέες θρησκευτικές εμπειρίες!

Εικ. 49. Στούπα Μποντνάθ ή Μπαουντανάθ.

Σ' αυτή τη στούπα, που τηρεί τη Θιβετιανή Βουδιστική παράδοση, αλλά και στην Σουαγιαμπουνάθ, την οποία είχαμε ήδη επισκεφθεί, αξιοσημείωτη είναι η δεξιόστροφη περιφορά των πιστών γύρω απ' αυτές, καθώς και η προς την ίδια κατεύθυνση κύλιση των ιερών, μικρών ή μεγαλύτερων σε μέγεθος κυλίνδρων, οι οποίοι περιέχουν βουδιστικά κείμενα! Αυτή η μορφή προσκυνήματος λέγεται Κόρα και οι πιστοί κατά την περιφορά μετράνε τα μάλας, μ' άλλα λόγια τα βουδιστικά κομποσκοίνια και ψέλνουν μάντρας, δηλαδή επαναλαμβανόμενους ήχους, οι οποίοι έχουν τη δύναμη να διαπερνούν τα βάθη του ασυνείδητου και να ρυθμίζουν κάθε δόνηση της ύπαρξης, σε μια προσπάθεια εξαγνισμού, μετάνοιας, ψυχικής ηρεμίας και διαλογισμού.

Εξαιρετικής εικαστικής αντίληψης και αξίας ήταν μέσα σ' όλα αυτά ένας μεγάλος ιερός κύλινδρος, βαλμένος σε ειδικό χώρο, στον οποίο εισέρχεσαι από μια υπέροχα κοσμημένη είσοδο, δεξιά της οποίας υπάρχει ένστολος φρουρός!

Φυσικά, η γειτονιά γύρω από τη στούπα είχε πολλαπλό ενδιαφέρον, τόσο από άποψη αισθητικής του χώρου και των κτηρίων, μερικών με πανέμορφες απεικονίσεις, όσο και των περιποιημένων καταστημάτων, όπου μπορούσες να προμηθευτείς ομοιώματα του Βούδα και αντικείμενα λατρείας του, διάφορα άλλα αναμνηστικά, ενδύματα,..., αλλά και ιδιαίτερα έργα τέχνης! Ειδικά, ένα είδος λεπτεπίλεπτης, περίτεχνης και πολύχρωμης βουδιστικής ζωγραφικής μου πήρε το μυαλό! Οι καλλιτέχνες ζωγράφιζαν μπροστά σου και μπορούσες να παρακολουθήσεις τη δεξιοτεχνία τους, η οποία απαιτούσε γνώση, εμπειρία, εικαστική αντίληψη, συγκέντρωση, ταλέντο!

Εικ. 50. Λατρευτικός κύλινδρος.

– Αχ! δεν θέλω να φύγω ακόμα, είπα στον σύντροφό μου, ενώ πλησίαζε η ώρα της αναχώρησης. Πολύ μ' άρεσε αυτή η γειτονιά γύρω από τη στούπα, αλλά και η ίδια η στούπα!

– Δεν έχεις άδικο, είναι πολύ όμορφα εδώ! Όλα εκπέμπουν μια γλύκα!

– Μα, όλοι οι άνθρωποι στο Νεπάλ, αλλά ιδιαίτερα εδώ είναι τόσο ήρεμοι, λες κι όλα στη ζωή τους βαίνουν καλώς! Κι όμως, οι περισσότεροι είναι φτωχοί, ή μάλλον πάμφτωχοι, και λιπόσαρκοι, χωρίς περιττά κιλά να τους βαρύνουν το σώμα και την ψυχή! Το δίδαγμα του Βούδα τους βοηθά, αφού τους συμβουλεύει να είναι ευχαριστημένοι μ' ό,τι έχουν και να παλεύουν να βελτιώσουν τη ζωή τους με τη θετική ενέργεια και την προσπάθειά τους! Όταν τους κοιτώ, τους θαυμάζω για τη λιτή αυτάρκεια που χαρακτηρίζει τη ζωή τους! Παράδοξο, αλλά σκέφτομαι τους ανθρώπους της Δύσης, οι οποίοι όλο τρέχουν κυνηγώντας την επιτυχία μόνο που μέσα σ' αυτή συνήθως δεν συναντούν και την ευτυχία, αφού ο μεγαλύτερος εχθρός τους είναι ο υπέρμετρα ναρκισσιστικός εαυτός τους! Όχι πως δεν υπάρχουν φτωχοί στη Δύση, αλλά εδώ η φτώχεια έχει διαφορετικά και πολλά πρόσωπα, μερικές φορές πάρα πολύ σκληρά!

– Έτσι είναι, αλλά για κοίτα, η συντροφιά μας κατευθύνεται προς το λεωφορείο! Βιάσου! Πάμε!

– Ναι, ναι! Ξέρεις, θα πάμε στον ναό Πασουπατινάθ, εκεί που γίνεται η καύση των νεκρών!

– Όντως, θα 'ναι κάτι πρωτόγνωρο για μας! Δεν πιστεύω να φοβάσαι;

– Να φοβηθώ τους νεκρούς; Όχι, βέβαια! Έχω, όμως, μεγάλη αδημονία! Θέλω να πάρω λίγη από τη γεύση του

θανάτου, όπως τον βιώνουν οι ινδουιστές. Φυσικά, ισχυρότερα βιώματα αυτού του είδους θα έχουμε στο Βαράνσι, στην Ινδία, αλλά ως τότε...

– Ε! ως τότε θα αρκεστούμε σ' αυτά που θα δούμε σε λίγο!

Εικ. 51. Λεωφορείο της γραμμής.

Το λεωφορείο όδευε στο σημείο, όπου βρισκόταν ο ναός, κι εμείς χαζεύαμε κατά τη διαδρομή ό,τι από μπροστά μας περνούσε. Στα αξιοσημείωτα ήταν κι ένα μικρό παλιό λεωφορείο, του οποίου οι τροχοί ήταν δεμένοι με σχοινιά από τους δίσκους τους, ενώ πλήθος ανθρώπων βρισκόντουσαν ήδη μέσα, καθισμένοι ή όρθιοι, κι άλλοι συνωθούνταν κρεμασμένοι έξω από την πόρτα, προκειμένου ν' ανέβουν! Δεν γνωρίζω αν τελικά τα κατάφεραν, αλλά επειδή σ' αυτό το ταξίδι είδα πολλές τέτοιες εικόνες,

ακόμα κι αν δεν μπόρεσαν να μπουν, σίγουρα συνέχισαν να ταξιδεύουν έτσι κρεμασμένοι ή ανεβαίνοντας στην οροφή!

Εικ. 52. Σκόνες για λατρευτικούς σκοπούς.

Η απόσταση δεν ήταν μεγάλη και ήδη οδεύαμε, πεζοί πλέον, προς τον ναό, όπου κάθε Δευτέρα, ημέρα αφιερωμένη στον θεό Σίβα, πλήθος πιστών συρρέει, προκειμένου να του κάνει προσφορές, που περιλαμβάνουν γιαούρτι, γάλα, μέλι και ζάχαρη! Η ατμόσφαιρα ήταν γεμάτη από την αποφορά, η οποία αναδυόταν από τις πυρές των νεκρών και τα βρώμικα νερά του ποταμού Μπαγκμάτι, παραπόταμου του Γάγγη, που στις όχθες του ο ναός υψώνεται, αλλά και από την εν γένει αφροντισιά του χώρου, στον οποίο υπήρχαν διάφορα απορρίμματα, καθώς και υπολείμματα

των πυρών, που είθισται να σκορπίζονται στο ποτάμι και στις όχθες του! Ας σημειωθεί παρενθετικά πως οι αρχές της χώρας, ήδη από το 2000, ζητούσαν τη συνδρομή των πολιτών, προκειμένου να συμβάλουν στον καθαρισμό, αλλά και στη διατήρηση της καθαριότητας στο σύνολο του ιερού χώρου, του οποίου μέρος είναι το ποτάμι, και πως αυτό επιτεύχθηκε επαρκώς μόλις το 2014! Φυσικά, πλησίον του ναού πωλούνταν όλα τα απαραίτητα για τη λατρεία, όπως σκόνες σε υπέροχα χρώματα, κεράκια, θυμιάματα, κουδουνάκια,...

Η ίδρυση του ναού Πασουπατινάθ, όπως και άλλων σ' άλλες θρησκείες, συνοδεύεται από την ύπαρξη μύθων που τον συνδέουν με τον θεό, ο οποίος σ' αυτόν λατρεύεται, αλλά και με κάποιο θαύμα! Έτσι, χτισμένος τον 15^ο αιώνα από τον βασιλιά Σουπούσπα, ουσιαστικά διαδέχθηκε τα κτίσματα, τα οποία προϋπήρχαν στο ίδιο σημείο, αλλά είχαν καταστραφεί από τερμίτες! Πέριξ, λοιπόν, του διώροφου κεντρικού ναού, που είναι αφιερωμένος στον Σίβα, προστέθηκε πλήθος άλλων μικρότερων σε μέγεθος, αλλά και μνημείων, συνιστώντας έτσι ένα τεράστιο θρησκευτικό ινδουιστικό κέντρο, στο οποίο συρρέει πλήθος πιστών κατ' έτος.

Δύο είναι οι ιδρυτικοί μύθοι, οι οποίοι αφορούν στην ίδρυση του ναού. Σύμφωνα με τον ένα, κάποια στιγμή ο θεός Σίβα μεταμφιέστηκε σε όμορφη αντιλόπη και κυκλοφορούσε αθέατος στο δάσος της ανατολικής όχθης του Μπαγκμάτι. Αθέατος, όμως, ήταν μόνο για τους θνητούς, διότι οι θεοί τον αναγνώρισαν και τον άρπαξαν από το κέρατο! Ευάλωτο καθώς ήταν, έσπασε, και οι θνητοί, μόλις το είδαν, υπέθεσαν πως ήταν ο φαλλός του Σίβα, που, όμως, κάποια στιγμή εξαφανίστηκε! Με τον καιρό, το βρή-

κε ένας βοσκός, καθώς μια αγελάδα, ιερό ζώο για τους ινδουιστές, πότιζε με το γάλα της το σημείο, όπου είχε χαθεί το κέρατο του Σίβα, που είχε εκληφθεί για φαλλός! Σ' αυτό το σημείο χτίστηκε ο ναός και, φυσικά, αφιερώθηκε στον Σίβα!

Το ίδιο ενδιαφέρον είναι κι ο άλλος μύθος, που λέει πως κάποτε ο Σίβα με τη σύζυγό του, την Παρβάτι, έφτασαν μετά από κοπιαστικό ταξίδι στην κοιλάδα της Κατμαντού και συγκεκριμένα στις όχθες του ποταμού Μπαγκμάτι. Του θεού του άρεσε πολύ το υπάρχον δασώδες τοπίο και, τόσο ο ίδιος όσο και η σύντροφός του, πήραν τη μορφή ελαφιού αυτή τη φορά και ζούσαν στο δάσος! Έλα όμως, που οι θεοί πάλι αντιλήφθηκαν την παρουσία του Σίβα και τότε αυτός, δεν γνωρίζω ακριβώς τι διαπραγμάτευση έγινε, ζήτησε να λατρεύεται ως Πασουπατί, δηλαδή ως κύριος όλων των ζώων, εξού και το όνομα του ναού, Πασουπατινάθ! Μέσα σ' όλα αυτά, υπάρχει και κάτι άλλο, πολύ καλό! Όποιος σε κείνο το μέρος αντικρίσει το λίγκαμ, τον φαλλό του Σίβα δηλαδή, κατά τις μετενσαρκώσεις του δεν θα ξαναγεννηθεί ως ζώο!

Ευφάνταστοι οι μύθοι, που αφορούν στους θεούς! Αλλά η πραγματικότητα, την οποία είχαμε μπροστά μας, πέραν άλλων, αφορούσε και στους νεκρούς, οι οποίοι γίνονταν παρανάλωμα του πυρός στην αντίπερα όχθη. Δεν χάνεις τέτοιο θέαμα! Όταν φτάσαμε, υπήρχαν ήδη αναμμένες πυρές κι άλλες ετοιμάζονταν. Για κάθε καύση τοποθετούνται στο δάπεδο τέσσερις σειρές ξύλινων κορμών, σταυρωτά η μία πάνω στην άλλη, και στην τελευταία αφήνεται χώρος στο μέσον για την τοποθέτηση του νεκρού. Αυτόν τον μεταφέρουν με ξυλοκρέβατο, όπως και παλιά στη γενέτειρά μου, κι αφού τον βουτήξουν τρεις φορές στα

νερά του ιερού ποταμού για εξαγνισμό, τοποθετούν τη σορό του πάνω στα ξύλα και ανάβουν την πυρά. Μόλις ολοκληρωθεί η καύση, την τέφρα του την αποθέτουν στην άκρη της όχθης, για να παρασυρθεί στη συνέχεια από τα νερά.

Αξιοσημείωτο σ' αυτό το τελετουργικό είναι πως οι άνδρες, οι οποίοι μεταφέρουν τον νεκρό είναι ξυπόλυτοι, ενώ τον νεκρό τον έχουν ντυμένο με πορτοκαλί σάβανο και πάνω του αποθέτουν αρμαθίες με κίτρινες ή πορτοκαλί μαργαρίτες, τις οποίες στη συνέχεια πετούν στον ποταμό. Από τις γυναίκες, άλλες φορούσαν χρωματιστά ενδύματα κι άλλες μαύρα. Πιθανόν, το χρώμα, το οποίο η καθεμιά φορούσε, να σχετιζόταν με τον βαθμό συγγένειας που είχε με τον νεκρό.

Ιδιαίτερα με συγκίνησε η εικόνα ενός πατέρα, ο οποίος, συνοδευόμενος μόνο από ελάχιστους άνδρες, μάλλον συγγενείς του, και καμία γυναίκα, οδηγούσε στην πυρά το νεκρό παιδί του, όχι με νεκροκρέβατο, αλλά κρατώντας το στα χέρια! Τυλιγμένο καθώς το είχε στο χρωματιστό σάβανό του, κατέβηκε τις σκάλες της όχθης, το βούτηξε τρεις φορές στο νερό – δεν μπορούσα να διακρίνω από μακριά το ύφος του προσώπου του, αλλά οι κινήσεις του μαρτυρούσαν τη συγκινησιακή φόρτιση που τον βάραινε – και μετά ανέβηκε αργά και το ακούμπησε πάνω στα ξύλα! Συγκλονιστική στιγμή, βαθιά ανθρώπινη! Έμοιαζε με σκηνικό αρχαίας τραγωδίας!

Το συγκρότημα του ναού, εκτός από τις πυρές, οι οποίες πάντα ελκύουν το ενδιαφέρον και την προσοχή των επισκεπτών, όπως, βέβαια, και το σύνολο των επισκέψιμων ιερών χώρων, διαθέτει και ιερούς πιθήκους! Πολλούς πιθήκους, οι οποίοι άκρως παρατηρητικοί πηδούσαν από

σκεπή σε σκεπή, περιεργάζονταν διάφορα πεσμένα στο έδαφος αντικείμενα ή κάθονταν σαν άνθρωποι σε κάποια κόγχη, ή όπου αλλού, και ψειρίζονταν.

Εικ. 53. Εκφορά νεκρού.

Εικ. 54. Καύση νεκρών.

Εικ. 55. Αναχωρητής sadhu.

Και αναχωρητές σάντου (sadhu) διαθέτει, οι οποίοι είναι ακόλουθοι του θεού Σίβα και γι' αυτό αποκαλούνται Σάιβα Σάντου. Η όψη τους είναι ανοίκεια! Κάποιοι κυκλοφορούν γυμνοί, άλλοι φορούν μόνο ένα λευκό περίζωμα στα σκέλια τους και μερικοί ένδυμα φαρδύ και ριχτό σε πορτοκαλί, ρόζ ή λευκή απόχρωση. Μπορεί και σ' άλλες, αλλά εγώ μόνο αυτές είδα. Όλοι πάντως φέρουν μακριές

γενειάδες και τα μαλλιά τους τα έχουν ακούρευτα, άλλοτε ριγμένα στους ώμους κι άλλοτε μαζεμένα ψηλά στο κεφάλι σαν κότσο, τον οποίο, όχι σπάνια, έχουν τυλιγμένο σε τουρμπάνι. Το πρόσωπο και το σώμα τους τα έχουν αλειμμένα με μπογιές κίτρινου, κόκκινου ή λευκού χρώματος και, κυρίως, με τέφρα από τις πυρές των νεκρών, καθώς πιστεύουν πως αυτή τους προστατεύει, τόσο από τα φυσικά φαινόμενα, τη βροχή, το κρύο, τη ζέστη, όσο κι από τα πάσης φύσεως κακοποιά πνεύματα! Επίσης, συνηθίζουν να έχουν, όχι όλοι, μια τσάντα στον ώμο, και να φορούν στον λαιμό τους χαϊμαλιά!

Εικ. 56. Αναχωρητές sadhus.

Ιδιαίτερη και απόκοσμη κατηγορία τους είναι οι αγκόρι σάντου (aghorī sadhus), για τους οποίους αναφέρεται πως

τρέφονται με σάρκες νεκρών, που έχουν απομείνει από τις πυρές! Μακάβριο, αλλά... Πάντως, θαρρώ πως δεν είναι τυχαίο το ότι και οι σάντου και οι αγκόρι σάντου κατοικοεδρεύουν κοντά στον ναό, όπου προφανώς επιζούν από τη φιλανθρωπία προσκυνητών και μη, ενώ οι ίδιοι ζουν ως γιόγκι, ως αναχωρητές της ζωής, ως ιερά πρόσωπα, ως... Τέλος, και το γηροκομείο της Μητέρας Τερέζας βρίσκεται στο συγκρότημα του ινδουιστικού Πασουπατινάθ, όπου καθολικές μοναχές φροντίζουν ηλικιωμένους ασθενείς ή ετοιμοθάνατους. Όσο κι αν αυτό φαντάζει οξύμωρο, οι ντόπιοι αποδέχονται τη φιλανθρωπική δράση τους και κάποιιοι εύποροι με τις δωρεές τους συμβάλλουν στη συνέχισή της!

Πλούσια η εμπειρία που αποκτήσαμε στον θρησκευτικό χώρο, από τον οποίο αναχωρήσαμε με κατεύθυνση το ιστορικό κέντρο της Πατάν, η οποία χωρίζεται από την Κατμαντού με τον ποταμό Μπαγκμάτι. Στο λεωφορείο, αν και δεν κάναμε μακρύ ταξίδι, μ' έπιασε φιλοσοφική περί θανάτου διάθεση!

– Σήμερα, αναπνεύσαμε πολύ θάνατο, είπα στον σύντροφό μου!

– Ναι, αλλά η εμπειρία της αποτέφρωσης ήταν κάτι ξεχωριστό!

– Ο άνθρωπος βλέπεις δεν μπορεί να μην τελέσει τα νεκρικά έθιμα, όπου γης. Αισθάνεται πως, αν δεν προσφέρει τα νόμιμα στους νεκρούς του, κάποιο κακό θα βρει τον ίδιο ή η ψυχή εκείνων δεν θα αναπαυθεί! Υπάρχουν κι άλλοι λόγοι, αλλά δεν είναι του παρόντος. Αλήθεια, ξέρεις πως και οι αρχαίοι Έλληνες για κάποιο χρονικό διάστημα αποτέφρωναν τους νεκρούς τους;

– Κάτι έχω ακούσει, αλλά αγνοώ τις λεπτομέρειες. Έχουμε δει, άλλωστε, σε μουσεία μας αγγεία γεμάτα με την τέφρα και τα οστά κάποιου νεκρού!

– Να σου πω λίγους στίχους από την Ιλιάδα, οι οποίοι αναφέρονται στον Αχιλλέα και στην καύση του Πατρόκλου;

– Φυσικά, πώς να σου στερήσω αυτή τη χαρά;

– «Και ως κλαίει πατέρας καίοντας τα κόκαλα παιδιού του

*που νιόγαμπρος απέθανε των άμοιρων γονέων,
όμοια ο Πηλείδης καίοντας τα κόκαλα του φίλου
εστέναζε κι εσέρνονταν τριγύρω εις την πυράν του.»*

– Συγκινητικοί!

– Όλη η σχετική ιστορία είναι συγκλονιστική! Ο θάνατος λυγίζει ακόμα και τους ήρωες!

– Ο θάνατος! Αυτός ο κυρίαρχος της ζωής, που κανείς δεν μπορεί να τον αποφύγει!

– Όσο, λοιπόν, βλέπουμε το φως του ήλιου, ας συνεχίσουμε να ζούμε, χαρούμενοι για ό,τι η ζωή μας χαρίζει! Ας συνεχίσουμε και τώρα να χαιρόμαστε μ' αυτή την εκδρομή, η οποία μας προσφέρει τόσες εμπειρίες και γνώση!

– Υπέροχα! Φτάσαμε και στην Πατάν, που τη λένε και Λαλιπούρ, δηλαδή πόλη της ομορφιάς! Κατόπιν μας αναμένει η Μπακταπούρ, η οποία ακούει και στο όνομα Μπαντγκαόν, που σημαίνει πόλη των πιστών!

Ό,τι και να σημαίνουν τα ονόματα αυτών των πόλεων ήταν και δύο όμορφες! Όπως η Κατμαντού, έτσι και η Πατάν με την Μπακταπούρ διαδραμάτισαν σημαντικό πολιτικό και πολιτιστικό ρόλο στην περιοχή, συνδυάζοντας αρμονικά τις ινδουιστικές και τις βουδιστικές παραδόσεις, οι οποίες εκφράστηκαν σ' όλες τις μορφές τέχνης.

Η ίδρυσή τους συνδέεται μ' έναν μύθο, που λέει για κάποιον βασιλιά, ο οποίος είχε αποκτήσει τρεις γιους και τους μοίρασε το βασίλειό του. Έτσι, δημιουργήθηκαν τρεις πόλεις, η Κατμαντού, η Πατάν και η Μπακταπούρ, που φέρουν για αιώνες το προσωνύμιο βασιλικές! Αυτές, λοιπόν, έσπευσαν οι βασιλιάδες να τις καλλωπίσουν με ωραία οικοδομήματα, συναγωνιζόμενοι ποιος θα δημιουργήσει την πιο όμορφη πρωτεύουσα! Στο κέντρο τους οριοθέτησαν πλατείες, όπου έχτισαν μεγαλοπρεπή και πολυποίκιλα ανάκτορα και γύρω απ' αυτά εκπληκτικής τέχνης ινδουιστικούς και βουδιστικούς ναούς, μικρότερους βωμούς και ιερά, πανύψηλους κίονες με αγάλματα θεών ή βασιλέων στην κορυφή τους, μικρού ή μεγαλύτερου μεγέθους αγάλματα θεών,..., έτσι, που και οι τρεις αυτές πόλεις να μοιάζουν με υπαίθρια μουσεία!

Εικ. 57. Πλατεία της Πατάν.

Εικ. 58. Βουδιστική τέχνη.

Επιπρόσθετα, οι πόλεις αυτές έγιναν, εκτός από λίκνο των τεχνών, λίκνο και της πνευματικής ζωής της κοιλάδας, η οποία τις είχε στην αγκαλιά της, και οι κάτοικοι επιτηδεύονταν στη δημιουργία χειροτεχνημάτων, όπως υφασμάτων, ταπήτων και αντικειμένων μεταλλοτεχνίας και ξυλογλυπτικής. Ειδικά οι δύο τελευταίες εκφράσεις τέχνης, και κυρίως η ξυλογλυπτική, είναι παρούσες σ' όλα τα κτήρια. Αυτή την τέχνη, την οποία είδαμε ανεπτυγμένη στα μνημεία που επισκεφτήκαμε στο Νεπάλ, αλλά και σ' όλα τα παλιά κτίσματα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν και πολλοί ινδουιστικοί ναοί, οι οποίοι είναι κοσμημένοι με πλήθος λιθαναγλύφων, που, λόγω της θεματικής τους, η οποία αναφέρεται στην ερωτική ζωή, αιφνιδιάζουν, όχι σπάνια, τον επισκέπτη, ειδικά τον ανυποψίαστο. Πρόκειται

στ' αλήθεια για τέχνη ιδιαίτερη, η οποία προβάλλει χωρίς σεμνοτυφία τον έρωτα, την πηγή της ζωής!

Εικ. 59. Ραπτική στη σκιά των μνημείων.

Αποτέλεσμα όλης αυτής της καλλιτεχνικής ακμής ήταν όλα όσα είχαμε αντικρίσει κι όσα αντικρίζαμε· στα λιθόστρωτα, όπου βαδίζαμε, στα λεπτοδουλεμένα ξυλόγλυπτα στα παράθυρα, στα υπέρθυρα, στις θύρες, στα μπαλκόνια, στους ναούς, σ' όσα εν τέλει συνιστούσαν την κληρονομιά των πόλεων στον τομέα των τεχνών. Φυσικά, τα περισσότερα, αν όχι όλα, έχρηζαν συντήρησης. Σε κάποια, λίγα, ήδη παρατηρούσαμε πως γινόταν κάποια σχετική προσπάθεια, αλλά για μια χώρα σαν το Νεπάλ, όπου η ζωή των περισσότερων αποτιμάτο λιγότερο από ένα δολάριο τη μέ-

ρα, τι μπορείς να περιμένεις σ' αυτόν τον τομέα! Για τους ίδιους πάντως τους πολίτες όλα αυτά τα μνημεία ήταν μέρος της καθημερινότητάς του. Τα παιδιά έπαιζαν γύρω από τους ναούς και τα αγάλματα, ενώ οι μεγάλοι ένιωθαν πολύ οικείο τον χώρο τους, ακόμα κι όταν ήταν ιερός, για την εξυπηρέτηση πολλών από τις καθημερινές τους ανάγκες! Για το άπλωμα της μπουγάδας, για το στέγνωμα διαφόρων λαχανικών πάνω σε νάilon ύφασμα, το οποίο είχε τοποθετηθεί στη βάση κάποιου ναού, έτσι χωρίς καμία προστασία από τα έντομα που πετούσαν ελεύθερα από λαχανικό σε λαχανικό, για...

Πέραν αυτών, το απορημένο και λαίμαργο για εικόνες βλέμμα μας στεκόταν θυμόσοφα κάθε που συναντούσε αρχιτεκτονικά σύνολα, προσόψεις ή άλλα αρχιτεκτονικά μέλη οικοδομημάτων, των οποίων το χρυσάφι έλαμπε στον ήλιο! Για παράδειγμα, ο Χρυσός Ναός στην Πατάν και η κεντρική πύλη του παλατιού στην Μπακταπούρ!

Ο Χρυσός Ναός, αφιερωμένος στον Βούδα, ιδρύθηκε τον 12^ο αιώνα από εμπόρους, οι οποίοι, διαβαίνοντας από την κοιλάδα της Κατμαντού, επιθύμησαν να έχουν έναν ναό για να προσεύχονται και προφανώς να αιτούνται υγεία και προσοδοφόρα και ευτυχή ταξίδια! Εντυπωσιακός για την αρχιτεκτονική και τον διακοσμητικό πλούτο του, αιχμαλώτιζε το βλέμμα. Στην είσοδο του περιβόλου δυο τεράστιοι, στολισμένοι και με καθιστούς αναβάτες, ελέφαντες έμοιαζαν να βαδίζουν προς τον ναό ή, μάλλον, έδειχναν πως ήταν αποφασισμένοι να τον προστατεύσουν από κάθε επιβουλή! Κάτι αναμενόμενο, αν σκεφτεί κανείς πως, από κάποιους επίβουλους πρέπει να αφαιρέθηκαν οι χρυσές οροφές του τριώροφου ναού, οι οποίες πλέον είναι επίχρυσες! Και το άγαλμα του Βούδα, από ατόφιο χρυσάφι,

φυλάσσεται περιφραγμένο με στιβαρές σιδεριές! Βέβαια, ο εν λόγω ναός, είναι μοναστήρι, οπότε έχει ως ακοίμητους φρουρούς τους μοναχούς, οι οποίοι διαβιούν εκεί και, φυσικά, ύπατο προστάτη τον Βούδα!

Εικ. 60. Η χρυσή πύλη του παλατιού της Μπακταπούρ.

Όσο για την κεντρική χρυσή πύλη του παλατιού στην Μπακταπούρ, το οποίο φημίζεται, πέραν άλλων, και για τα πενήντα πέντε τον αριθμό υπέροχης τέχνης ξυλόγλυπτα παράθυρα, μοιάζει ν' αποτελεί αυτοτελές κτίσμα και δεσπόζει με τον τρόπο της, τόσο στο αρχιτεκτονικό σύνολο, στο οποίο ανήκει, όσο και σε κείνο της κεντρικής πλατείας της πόλης! Η πύλη έχει πλίνθινη τοιχοδομία, όπως και το

παλάτι, διαφορετικού χρώματος, το οποίο δένει αρμονικά με τις πληθωρικές χρυσές διακοσμήσεις, οι οποίες κερδίζουν έτσι κι αλλιώς τις εντυπώσεις.

Εικ. 61. Ξυλόγλυπτα παράθυρα στο παλάτι της Μπακταπούρ.

Η επιβλητική της επίστεψη είναι κοσμημένη με πλήθος ανάγλυφων συμβολικών παραστάσεων, στις οποίες ξεχωριστή θέση έχουν οι θεοί, από τους οποίους, για κάποιο λόγο, την πιο τιμητική θέση έχει η φοβερή θεά Κάλι, που το συναξάρι της μ' έχει εκπλήξει! Η θεά, λέει, πολέμησε εναντίον του αρχηγού των δαιμόνων, του γίγαντα Ρακταβίτζα με τ' όνομα! Αυτός, βλέποντας να χάνει έναν μετά τον άλλον τους στρατιώτες του, της επιτέθηκε! Εκείνη τον χτύπησε αλύπητα, αλλά από κάθε ρανίδα αίματός του, που

έπεφτε στη γη, γεννιούνται χίλιοι δυνατοί γίγαντες! Η Κά-
λι τα βρήκε σκούρα με τον Ρακταβίτζα και ο μόνος τρόπος
να τον νικήσει ήταν να του πει όλο το αίμα! Τελικά, κα-
τάφερε να τον νικήσει και τότε άρχισε να χορεύει με τόση
χαρά και έκσταση, που σείστηκε ο κόσμος! Μέσα στην
παραζάλη της, ποδοπάτησε και τον σύζυγό της! Και η
μορφή της είναι αποκρουστική! Στις αναπαραστάσεις της
εικονίζεται με πολλές παραλλαγές, αλλά διατηρεί κάποια
βασικά χαρακτηριστικά. Έχει μελαψό δέρμα, μακριά μαύ-
ρα μαλλιά, τα μάτια της είναι κόκκινα, η γλώσσα της κρέ-
μεται έξω από τα χείλη, φορά στέμμα, καθώς και κοσμή-
ματα στα τέσσερα χέρια της, μπορεί και δέκα! Στο ένα
κρατά σπαθί, στο άλλο κομμένο κεφάλι γίγαντα, στο άλλο
αγγείο όπου πέφτει το αίμα του και με το τέταρτο μοιάζει
να ενθαρρύνει τους πιστούς της. Φορά μακρύ περιδέριο
από ανθρώπινα κρανία, αλλά και άλλα μικρότερου μεγέ-
θους, το κοντό της ρούχο αποτελείται από κομμένα χέρια
και με το πόδι της κατατροπώνει έναν άνδρα, τον σύζυγό
της, ο οποίος έχει τυλιγμένο στο χέρι του ένα φίδι, συχνά
νάγια. Μακάβριο θέαμα! Καθόλου θεϊκό!

Εκτός από άλλες διακοσμητικές λεπτομέρειες της πύ-
λης, αξιολογότετη είναι η χρυσή σκεπή της στην κορυφή
της οποίας ίστανται ως προστάτες του παλατιού λιοντάρια,
ελέφαντες, σημαίες και άλλα σύμβολα. Ενδιαφέρον έχουν
και οι λεπτεπίλεπτοι χρυσοί κίονες, το γείσο, καθώς και τα
ενεπίγραφα ένθετα στους εξωτερικούς τοίχους.

Μετά από την περιδιάβαση σε δρόμους και μνημεία της
Πατάν και της Μπακταπούρ, ένιωσα πως όσα είδαμε, τα
οποία το γοητευμένο βλέμμα μας τα χάιδευε σχεδόν ερω-
τικά, δεν τα χορτάσαμε! Σχεδόν, ψυχανεμιζόμουν πως και
κείνα ένιωθαν πως νωρίς τα εγκαταλείπαμε, μόνο που δεν

μπορούσαν να μας το πουν! Να, εκείνο το πανύψηλο ξύλινο άρμα στην πλατεία της Μπακταπούρ, ας πούμε, το οποίο από ένα σημείο και πάνω αναπτυσσόταν ως παγόδα, που στην κορυφή της υπήρχε καμπάνα και θεϊκά σύμβολα και ήταν αφιερωμένο στον θεό της βροχής και της γονιμότητας, τι να 'λεγε, που μόνο για λίγο τ' αντικρίσαμε, αφού σπουδαιότερα μας ανέμεναν μνημεία; Όπως, για παράδειγμα, ο ναός Νιαταπόλα (Nyatapola) στην ίδια πλατεία, πίσω από το άρμα, αληθινή παγόδα αυτή, όπου λατρεύεται η Σίντχι Λάκσμι (Siddhi Lakshmi), θεά της τύχης, του πλούτου και της ευημερίας. Η Λάκσμι είναι η σύζυγος του Βισνού και οι δυο τους, ως ζευγάρι, αποτελούν πρότυπο για τις γαμήλιες τελετουργίες στους ινδουιστικούς γάμους, ενώ όλες οι γυναίκες είναι ενσαρκώσεις της θεάς, η οποία αναπαρίσταται καθισμένη ως γιόγκι πάνω σ' ένα άνθος λωτού ή όρθια πάνω σ' ένα βάθρο λωτού. Επίσης, εικονίζεται με τέσσερα χέρια! Στα δύο κρατά άνθη λωτού, σύμβολα της τύχης, της αυτογνωσίας και της πνευματικής απελευθέρωσης, ενώ στα άλλα δύο τίποτα. Όλα, όμως, έχουν συμβολισμούς καθόλου οικείους για τους μη ινδουιστές.

Όσο για την παγόδα, έτσι καθώς αναπτυσσόταν καθ' ύψος, έμοιαζε θεϊκή! Το κλιμακωτό βάθρο της απαρτιζόταν από πέντε ψηλές βαθμίδες και στην έκτη στηριζόταν το κυρίως σώμα του ναού, ενώ στη μέση της μιας πλευράς υπήρχε σκάλα για την άνοδο και την κάθοδο των πιστών. Αν επιχειρούσες ν' ανεβείς, θα περνούσες θριαμβικά ανάμεσα από μια σειρά ιερών προσώπων και ζώων, τα οποία ήταν τοποθετημένα κλιμακωτά και ζευγαρωτά εκατέρωθεν της σκάλας ως προστάτες, φύλακες του ναού! Θεοί, ελέφαντες και λιοντάρια συνιστούσαν την ιερή συντροφιά!

Σ' αυτή την παγόδα, τη μεγαλύτερη της κοιλάδας της Κατμαντού, είχε θέα και το καφενείο, το οποίο φέρει το όνομά της, «Νιαταπόλα», όπου καθίσαμε για λίγο, και στεγάζεται στο ισόγειο και στον πρώτο όροφο ενός αρχαίου ναού, όπου τα γλυπτά με τις ερωτικής υφής αναπαραστάσεις παραμένουν άθικτα στη ρύμη του χρόνου. Άλλωστε, όλοι οι ινδουιστικοί ναοί είναι γεμάτοι από εικόνες κάμα σούτρα!

Εικ. 62. Οι ναοί Nyatapola και Taumanhi στην Μπακταπούρ.

Με την ολοκλήρωση της ξενάγησής μας στην Πατάν και στην Μπακταπούρ, που ήταν και οι τελευταίες στο έδαφος του Νεπάλ, εκτός από τις εικόνες των ιδιαίτερων αρχιτεκτονικών και καλλιτεχνικών συνόλων, τις ιστορίες, τους μύθους, πήραμε μαζί μας και υπέροχες ανθρώπινες παρουσίες, οι οποίες βιοπορίζονταν αθόρυβα πουλώνοντας ξηρούς καρπούς, τοποθετημένους πάνω σε τρίτροχα ποδήλατα ή ζωγραφίζοντας εξαιρετικής, λεπτεπίλεπτης τέχνης

πίνακες, καθώς και όμορφα πολύχρωμα προσωπεία ή ράβοντας και κουρεύοντας κάτω από υπόστεγα, στο ύπαιθρο σχεδόν, ή...

Στα αναμνηστικά μας ήταν και δίσκοι με μαγευτική τοπική μουσική, η οποία, χρόνια μετά, ανακαλεί μνήμες και μιλά με τον τρόπο της για τον πολιτισμό του Νεπάλ, τον οποίο είχαμε τη χαρά να ψηλαφήσουμε.

Το τελευταίο βράδυ στο ξενοδοχείο περιλάμβανε συνομιλίες με συνταξιδιώτες και, φυσικά, το δείπνο. Το τελευταίο στο Νεπάλ. Καθώς, μάλιστα, φθάνω στο τέλος της αφήγησής μου για το ταξίδι εκεί, νιώθω πως υπάρχει κάτι, δεν είναι το μοναδικό, στο οποίο δεν αναφέρθηκα. Είναι το φαγητό! Αυτό δεν συνέβη, ούτε επειδή γευόμασταν και δυτικά τρόφιμα, ούτε επειδή οι ντόπιες γεύσεις ήταν αδέξιες! Αντιθέτως! Δεν ξέρω, αλλά μετά τις πολλές εικόνες δυστυχίας που αντικρίζαμε καθημερινά, ένιωθα πως πρέπει να τρώω λιτά, όπως και οι περισσότεροι ντόπιοι! Έτσι, επιλεκτικά άγγιζα ελάχιστα απ' όσα βρισκόντουσαν στους δίσκους των ξενοδοχείων ή αλλού. Πάντως, πέραν της συγκεκριμένης επιλογής μου έχει μείνει στους γευστικούς μου κάλυκες η γεύση του ψητού βουβαλιού, το οποίο ήταν διανθισμένο με ξηρούς καρπούς, φρούτα και ρύζι και είχε αρωματιστεί με ασιατικά μπαχαρικά!

Η κούραση της μέρας κατέλυε κάθε σωματική αντοχή κι ο ύπνος έμοιαζε λυτρωτικός! Πριν, όμως, σφαλίσει τα βλέφαρά μας, στο ημίφως του δωματίου τρεμόπαιζαν όλα όσα, φευγαλέα ή όχι, είδαμε στη χώρα που μας κρατούσε για μια νύχτα ακόμα στην αγκαλιά της. Τα περισσότερα, και τώρα που τελειώνω την αφήγησή μου, θαρρώ πως δεν αποτυπώθηκαν στο χαρτί. Όχι, γιατί σπουδαία δεν ήταν,

αλλά επειδή υπάρχουν ένα σωρό βιώματα, τα οποία μέσα σου κρατάς ή απλά είναι δύσκολο με επάρκεια να περιγράψεις ή να κατανοήσεις. Αυτό, άλλωστε, συμβαίνει σ' όλα τα ταξίδια! Όπως και σ' αυτό, για το οποίο, ως συνέχεια ετούτου στο Νεπάλ, την επομένη θα κινούσαμε! Το ταξίδι στην Ινδία!

Εικ. 63. Ο ναός Ταυμανήι στην Μπακταπούρ
και το ξύλινο άρμα.

Πίνακας Εικόνων

- Εικ. 1. Η θέση του Νεπάλ στον κόσμο. (Βικιπαίδεια, λήμμα Νεπάλ)
- Εικ. 2. Η σημαία Νεπάλ. (Βικιπαίδεια, λήμμα Νεπάλ)
- Εικ. 3. Το εθνόσημο του Νεπάλ. (Βικιπαίδεια, λήμμα Νεπάλ)
- Εικ. 4. Ο πύργος Dharahara. (Νταραχάρα) στην Κατμαντού ερειπωμένος. (<https://nationalpost.com/>)
- Εικ. 5. Άνδρας κλαίει στα ερείπια. (<https://nationalpost.com/>)
- Εικ. 6. Οδύνη και θρήνος. (<https://www.protothema.gr/world/>)
- Εικ. 7. Ιμαλία. (<https://gr.depositphotos.com/>)
- Εικ. 8. Ιμαλία. (<https://gr.depositphotos.com/>)
- Εικ. 9. Ιμαλία. (<https://www.msn.com/>)
- Εικ. 10. Χειρομαντεία.
- Εικ. 11. Γυναίκες στην αγορά.
- Εικ. 12. Καλαθάκια με νεοσσούς προς πώληση.
- Εικ. 13. Ρίκσο (rickshaw)
- Εικ. 14. Σε δρόμο της Κατμαντού.
- Εικ. 15. Η πλατεία Durbar της Κατμαντού.
- Εικ. 16. Η πλατεία Durbar από ψηλά. (<https://gr.depositphotos.com/>)
- Εικ. 17. Η θεά Κουμάρι. (<https://www.iefimerida.gr/>)
- Εικ. 18. Η θεά Κουμάρι. (<https://gr.depositphotos.com/>)
- Εικ. 19. Η Κουμάρι με προσφορές γύρω της. (<https://eimaimama.gr/>)
- Εικ. 20. Το χρυσαφί παράθυρο στο σπίτι της Κουμάρι.
- Εικ. 21. Sadhus.
- Εικ. 22, 23. Πρόσωπα... στην πλατεία.
- Εικ. 24. Ο θεός Χάνουμαν.
- Εικ. 25. Το ναϊδίο.

- Εικ. 26. Παγωτατζής.
- Εικ. 27. Πωλητής φρούτων και κόσμος που συρρέει στη στούπα.
- Εικ. 28. Βουδιστές μοναχοί.
- Εικ. 29. Η στούπα Σουαγιαμπουνάθ. (<https://www.flickr.com/photos/>)
- Εικ. 30, 31, 32. Σκηνές από τη γιορτή.
- Εικ. 33. Ψαράδικο.
- Εικ. 34. Κρεοπωλείο.
- Εικ. 35. Γυναίκες στην αγορά.
- Εικ. 36. Μαγειρική... για το κοινό.
- Εικ. 37. Θα μπορούσε να ήταν και περίπτερο.
- Εικ. 38. Βενζινάδικο.
- Εικ. 39. Φορτηγό. (<https://www.travelstories.gr/>)
- Εικ. 40. Στην ύπαιθρο.
- Εικ. 41. Η ράφτρα.
- Εικ. 42. Λίμνη Φέουα.
- Εικ. 43. Πωλητής αρτοποιημάτων.
- Εικ. 44. Γητευτής φιδιών.
- Εικ. 45. Χωρίς λόγια...
- Εικ. 46. Διάβασμα, εργασία,...
- Εικ. 47. Όταν οι λέξεις περιττεύουν.
- Εικ. 48. Χορευτές.
- Εικ. 49. Στούπα Μποντνάθ ή Μπαουντανάθ.
- Εικ. 50. Λατρευτικός κύλινδρος.
- Εικ. 51. Λεωφορείο της γραμμής.
- Εικ. 52. Σκόνες για λατρευτικούς σκοπούς.
- Εικ. 53. Εκφορά νεκρού.
- Εικ. 54. Καύση νεκρών.
- Εικ. 55. Αναχωρητής sadhu.
- Εικ. 56. Αναχωρητές sadhus.
- Εικ. 57. Πλατεία της Πατάν. (<https://gr.depositphotos.com/>)
- Εικ. 58. Βουδιστική τέχνη.
- Εικ. 59. Ραπτική στη σκιά των μνημείων.
- Εικ. 60. Η χρυσή πύλη του παλατιού της Μπακταπούρ.
- Εικ. 61. Ξυλόγλυπτα παράθυρα στο παλάτι της Μπακταπούρ.
- Εικ. 62. Οι ναοί Nyatarola και Taumanhi στην Μπακταπούρ. (<https://gr.depositphotos.com/>)

Εικ. 63. Ο ναός Taumanhi στην Μπακταπούρ και το ξύλινο άρμα.
(<https://gr.depositphotos.com/>)

Εικ. 64. Ο πύργος Dharahara στην Κατμαντού (Βικιπαίδεια, λήμμα Νταραχάρα).

Εικ. 65. Ένα υπέροχο βλέμμα.

Σημείωση: Σε όσες από τις εικόνες δεν αναφέρεται πηγή προέλευσης, ανήκουν στο αρχείο της Παναγιώτας Π. Λάμπρη και του Χρήστου Δ. Στούμπου.

Εικ. 64. Ο πύργος Dharahara στην Κατμαντού.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ εκ βαθέων τον σύντροφό μου Χρήστο Δ. Στούμπο, συνοδοιπόρο του ταξιδιού και της παρούσας έκδοσης.

Η δημιουργός

Όταν μετά το πέρας της ανάγνωσης του παρόντος βιβλίου, θελήσεις να μάθεις για τη δημιουργό του, μπορείς να μεταβείς στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://users.sch.gr/panlampri/Biografiko.html>

Εικ. 65. Ένα υπέροχο βλέμμα.

ISBN: 978-618-84261-3-9